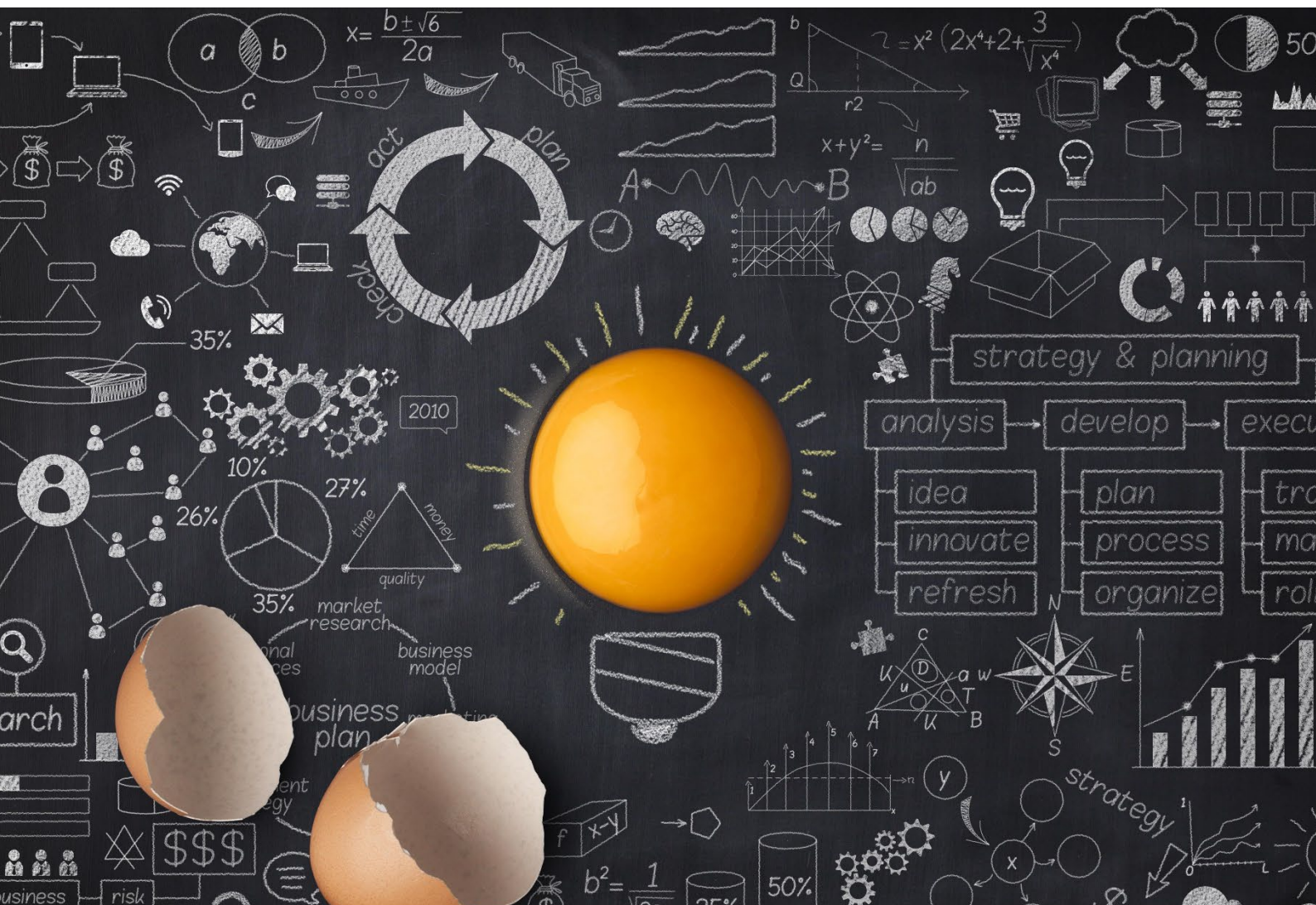

Resultaten kwantitatieve monitoring 2023

INNOVATIEMONITOR REGIO FOODVALLEY

4 juni 2024

INNOVATIEMONITOR REGIO FOODVALLEY

RESULTATEN KWANTITATIEVE MONITORING 2023

Auteurs:

Prof. dr. Ir. Henk Kievit

Sanne van der Hoef (BBA)

Drs. Noen Lambers-Jukema

Christelijke Hogeschool Ede, Lectoraat Dienstbaar Organiseren

Ede, juni 2024

INHOUD

Inhoud	4
Voorwoord	6
Innovatiemonitor Regio Foodvalley samengevat	7
1. Inleiding	8
1.1. Aanleiding en doelstelling	8
1.2. Aanpak	8
2. Bedrijvigheid in Regio Foodvalley	9
2.1. Banen	9
2.1.1. Banen per gemeente	9
2.1.2. Banen per sector	10
2.2. Vestigingen	13
2.2.1. Vestigingen per gemeente	14
2.2.2. Vestigingen per sector	15
2.3. Locatiequotiënt	18
2.3.1. Locatiequotiënt Regio Foodvalley	18
2.3.2. Vergelijking locatiequotiënt	19
2.3.3. Locatiequotiënt per gemeente	19
3. Aandachtssectoren voor innovatie	21
3.1. Banen	22
3.1.1. Ontwikkeling banen per aandachtssector	22
3.1.2. Vergelijking banen per aandachtssector	22
3.2. Vestigingen	24
3.2.1. Ontwikkeling vestigingen per aandachtssector	24
3.2.2. Vergelijking vestigingen per aandachtssector	24
3.3. Locatiequotiënt van de aandachtssectoren	26
3.3.1. Foodcluster	26
3.3.2. Vergelijking locatiequotiënt aandachtssectoren	27
3.3.3. Locatiequotiënt aandachtssectoren per gemeente	27
4. Innovatieprocessen op bedrijven	28
4.1. Innovatietypen	28
4.1.1. Innovatie in Regio Foodvalley	28
4.1.2. Innovatie in de aandachtssectoren	29
4.1.3. Innovatie en bedrijfsomvang	29
4.1.4. Innovatie per gemeente	30
4.2. Innovatieproces	30
4.2.1. Succesfactoren	30
4.2.2. Knelpunten	31

5. Local Buzz en Global Pipelines	31
5.1. Local Buzz	31
5.1.1. Samenwerking in de eigen branche	32
5.1.2. Cross overs	32
5.2. Global Pipelines	33
5.2.1. Samenwerking in de eigen branche	33
5.2.2. Cross overs	33
6. Innovatiekracht	34
6.1. Samenwerking tussen bedrijven en kennisinstellingen	34
6.2. Samenwerking tussen bedrijven en adviesbureaus	35
6.3. Samenwerking tussen bedrijven en overheid	36
7. Totaalbeeld en aanbevelingen	37
7.1. Innovatieactiviteiten	37
7.2. Doelstellingen Regio Foodvalley	38
Literatuur	39
Bijlage 1 Afbakening sectoren	40
Bijlage 2 Cijfers per gemeente	43
Bijlage 3 Steekproef	50
Bijlage 4 Vragenlijst enquête	52
Colofon	55

VOORWOORD

“Regio Foodvalley is de ideale plek voor ondernemers die willen groeien en innoveren”

Met enthousiasme presenteer ik u de Kwantitatieve Innovatiemonitor Regio Foodvalley 2024. Met aandacht heeft de Christelijke Hogeschool Ede in opdracht van Regio Foodvalley de innovatiekracht en de ontwikkeling van de economie in de regio in kaart gebracht. Deze monitor is een weerspiegeling van de veerkracht, samenwerking en creativiteit die kenmerkend zijn voor Regio Foodvalley.

Onze regio staat internationaal bekend om haar innovaties op het gebied van agri-food, waarbij de Wageningen Universiteit een belangrijke motor is. Deze sector is van groot belang voor het innovatieve klimaat in de regio. Maar ook de bedrijven in de tech en metaal, bouw en infra, ICT en zorg dragen bij aan de groei van innovatiekracht. Dit wordt ondersteund door continue investeringen in onderzoek, ontwikkeling en samenwerking tussen bedrijven, onderzoek, onderwijs en overheden.

In de Innovatiemonitor blikken we terug naar 2018 waarin we met elkaar hebben afgesproken om te streven naar een meer innovatief klimaat als onderdeel van het bouwen aan een toekomstbestendige regionale economie. In deze monitor zien we, met dank aan het sterke innovatieve bedrijfsleven, een duidelijke groei ten aanzien van product- en procesinnovatie bij bedrijven. Ook zien we dat bedrijven in toenemende mate samenwerken met kennisinstellingen, onderzoeks- en adviesbureaus en andere bedrijven. Hieruit blijkt dat we een sterke triple helix samenwerking kennen, dat maakt onze regio sterk.

Wij hebben de ambitie de regio verder te ontwikkelen als ‘innovatieve topregio’. Dat gaat niet zonder een klimaat waarin kennisuitwisseling, inspiratie en innovatie elkaar versterken.

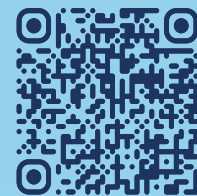
Dank gaat uit naar alle betrokkenen, ondernemers, onderzoekers, beleidsmakers en andere stakeholders die hebben bijgedragen aan de totstandkoming van deze monitor. Speciale dank aan de bedrijven voor hun deelname aan de enquête en de provincies Gelderland en Utrecht voor het beschikbaar stellen van de databestanden.

Ik kijk ernaar uit om verder te bouwen aan een innovatief ondernemersklimaat. Heeft deze Kwantitatieve Innovatiemonitor u geïnspireerd? Lees dan ook de innovatieve verhalen van ondernemers uit de regio via

<https://innovatiemonitor.regiofoodvalley.nl/>.

Maud Hulshof
Portefeuillehouder Economie
Regio Foodvalley

REGIO FOODVALLEY: Waar groei en innovatie samenkomen!

Regio Foodvalley **bruist van groei en innovatie!** Hier komen baanbrekend onderzoek, **innovatieve bedrijven en hoogstaand onderwijs** samen. Ontdek de kracht van deze regio in de Innovatiemonitor Regio Foodvalley. **We lichten hier de hoogtepunten uit.**

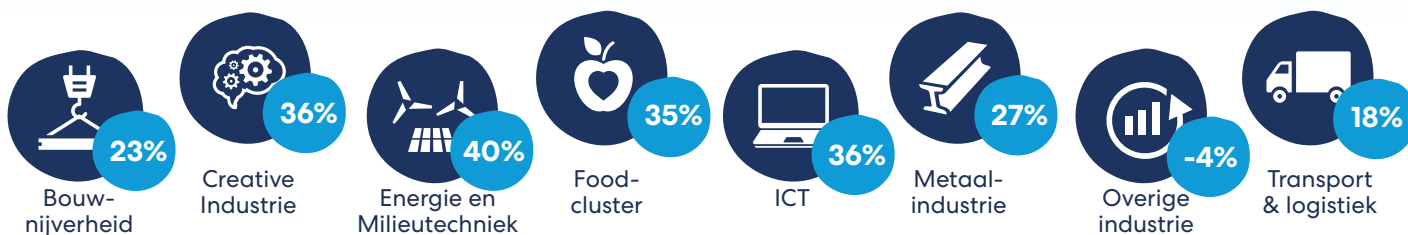
Scan de code voor alle informatie over de Innovatiemonitor.

ONTWIKKELING VAN DE REGIONALE ECONOMIE

In Regio Foodvalley vind je meer dan 39.000 bedrijfsvestigingen en 195.000 banen. Tussen 2010 en 2022 kende de regio **een toename van ruim 29.000 banen**, wat neerkomt op een toename van 18%.

De Innovatiemonitor onderscheidt **acht aandachtssectoren** die specifiek van belang zijn voor innovatie. Deze acht aandachtssectoren omvatten ruim **35% van de totale werkgelegenheid** in Regio Foodvalley.

GROEI WERKGELEGENHEID TUSSEN 2010 EN 2022

REGIONALE SPECIALISATIES

Regio Foodvalley blinkt uit in **vier regionale specialisaties**. Deze sectoren zijn sterker vertegenwoordigd in Regio Foodvalley dan landelijk.

FOOD-CLUSTER

ICT

METAAL-INDUSTRIE

BOUW-NIJVERHEID

FOODCLUSTER

Het foodcluster is de grootste specialisatie van Regio Foodvalley. Het bestaat uit verschillende onderdelen: de food-industrie, food-groothandel en food-dienstverlening. Met name de food-industrie is tussen 2010 en 2022 sterk gegroeid. De primaire landbouw maakt geen deel uit van het foodcluster.

DE INNOVATIEKRACHT VAN BEDRIJVEN IN REGIO FOODVALLEY

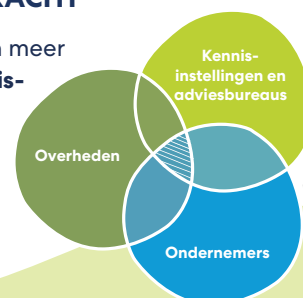
Uit een enquête onder bedrijven binnen de aandachtssectoren blijkt dat de bedrijven in deze regio het **meest werken aan productinnovaties**.

Uit de enquête blijkt ook dat de bedrijven in alle aandachtssectoren **kennis, arbeid en talent en technologie** als de drie belangrijkste succesfactoren in hun innovatieproces beschouwen.

SAMENWERKING VERSTERKT INNOVATIEKRACHT

Bedrijven werken meer samen met **kennisinstellingen, adviesbureaus en overheden** ten opzichte van 2018.

1. INLEIDING

1.1. AANLEIDING EN DOELSTELLING

Regio Foodvalley is een dynamische en bruisende regio waar innovatieve ondernemingen, baanbrekend onderzoek en hoogstaand onderwijs samenkomen. Talloze ideeën vinden hier vruchtbare bodem, gedreven door een bedrijfsleven met een sterk innovatief karakter. Om in te kunnen spelen op grote transitie's zoals digitalisering, robotisering en energie, is innovatie van ongekend belang. De innovatiekracht van het regionale bedrijfsleven vormt de motor in de ontwikkeling naar een toekomstbestendige economie.

Innovatie en clustervorming is één van de zeven kernthema's in de Strategische Agenda 2020-2025 van Regio Foodvalley. Om de voortgang van innovatie en clustervorming in de regio inzichtelijk te maken, is het van belang de relevante ontwikkelingen te monitoren en te duiden. In 2018 is deze monitoring uitgewerkt in de eerste editie van de (kwantitatieve) Innovatiemonitor. Dit rapport voorziet in een actualisatie van het kwantitatieve gedeelte van de Innovatiemonitor uit 2018.

Het doel van de Kwantitatieve Innovatiemonitor is om:

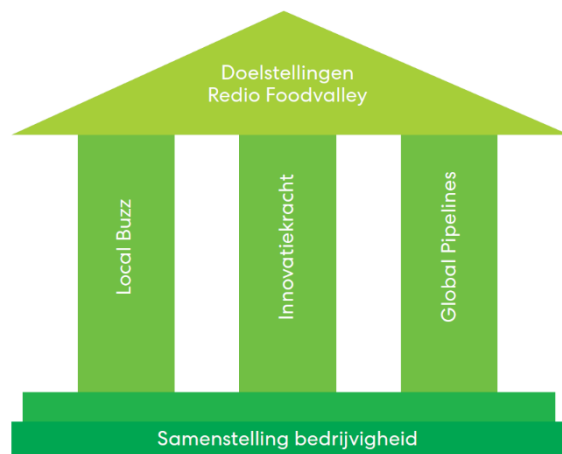
1. inzicht te geven in de ontwikkeling van de regionale economie;
2. de innovatiekracht van bedrijven in Regio Foodvalley in kaart te brengen;
3. bij te dragen aan de uitstraling naar buiten, door te laten zien in welke sectoren Regio Foodvalley gespecialiseerd is.

Met behulp van deze monitor kan een indicatie worden gegeven van de mate waarin de doelen van de Strategische Agenda 2020-2025 voor *innovatie en clustervorming* worden behaald. Naast de Kwantitatieve Innovatiemonitor bestaat er ook een Kwalitatieve Innovatiemonitor die de praktijkverhalen van innovaties in kaart brengt.

1.2. AANPAK

De Kwantitatieve Innovatiemonitor bestaat uit drie lagen voor het monitoren van innovatie, die achtereenvolgens in dit rapport worden behandeld:

1. De samenstelling van de bedrijvigheid in Regio Foodvalley en de veranderingen daarin;
2. De innovatieactiviteiten van ondernemers;
3. De betekenis van innovatie voor de economische doelen van de regio.

Figuur 1: Bouwwerk voor het monitoren van innovatie

De gegevens over de samenstelling van de bedrijvigheid in Regio Foodvalley zijn afkomstig van de Provinciale Werkgelegenheidsenquête (PWE) van de Provincie Gelderland en het Provinciaal ArbeidsplaatsenRegister (PAR) van de Provincie Utrecht. Voor aanvullende informatie over innovatie, die niet uit standaardstatistieken kan worden verkregen, is een enquête uitgevoerd onder een steekproef van bedrijven in Regio Foodvalley. In Bijlage 3 wordt de aanpak van de steekproef verder toegelicht. Voor de vraagstelling is zoveel mogelijk gebruikgemaakt van de vragenlijst uit 2018, aangevuld met enkele vragen over succesfactoren en knelpunten die ondernemers ervaren in hun innovatieproces. De volledige vragenlijst is opgenomen in Bijlage 4.

2. BEDRIJVIGHEID IN REGIO FOODVALLEY

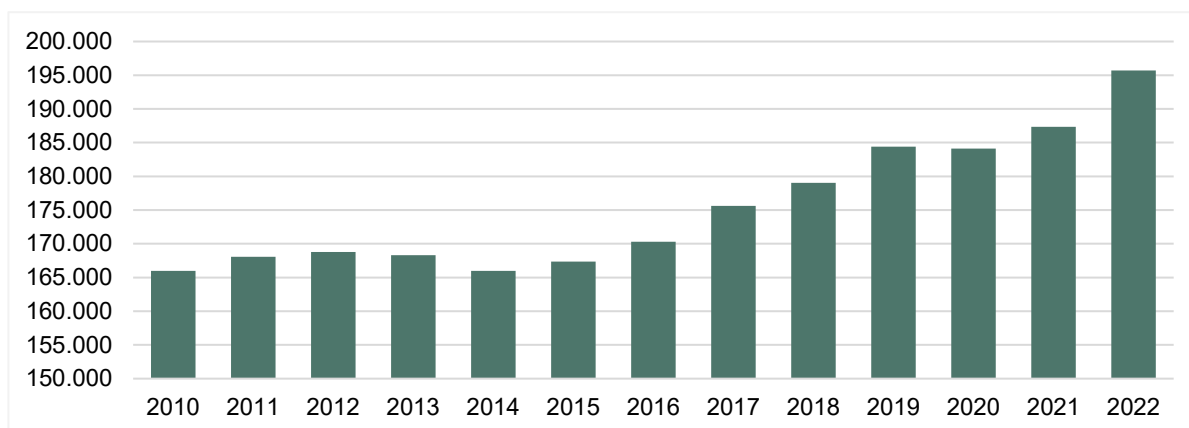
Regio Foodvalley is een ondernemende regio met meer dan 39.000 bedrijfsvestigingen en 195.000 banen verspreid over diverse sectoren. De zakelijke dienstverlening, groothandel en industrie zijn slechts enkele voorbeelden van de vele sectoren die floreren in deze regio. Zo bloeien ook het onderwijs en de bouwsector hier als nooit tevoren. Regio Foodvalley is dan ook een ideale plek voor ondernemers die willen groeien en innoveren.

In de volgende paragrafen wordt de samenstelling van de bedrijvigheid in Regio Foodvalley verder uitgewerkt. Eerst wordt de ontwikkeling van de werkgelegenheid in Regio Foodvalley in kaart gebracht, gevolgd door de ontwikkeling van het aantal bedrijfsvestigingen. Vervolgens worden de gespecialiseerde sectoren van Regio Foodvalley beschreven. Waar mogelijk worden de resultaten vergeleken met de Provincie Gelderland, Provincie Utrecht en Nederland als geheel.

In dit hoofdstuk worden cijfers voor verschillende perioden gepresenteerd om zo veel mogelijk kleur te geven aan ontwikkelingen en veranderingen. In lijn met de vorige Innovatiemonitor is ervoor gekozen om de ontwikkelingen vanaf 2010 weer te geven. Daarnaast worden de cijfers voor de periode 2017-2022 gepresenteerd, waarmee de ontwikkelingen na de uitgave van de vorige monitor zichtbaar worden.

2.1. BANEN

Regio Foodvalley telde in 2022 ruim 195.000 banen¹. Tussen 2010 en 2022 is de werkgelegenheid in de regio toegenomen met ruim 29.000 banen, een toename van 18%. De werkgelegenheidsgroei in Regio Foodvalley werd in 2020 en 2021 geremd door de COVID-maatregelen. In 2020 was er zelfs een lichte daling van het aantal banen. Deze daling was van korte duur; in 2022 groeide de werkgelegenheid met ruim 3.000 banen, een groei van 4,5%. Een vergelijkbaar hoge groei is in het afgelopen decennium niet voorgekomen. Door de groei van de werkgelegenheid in 2022 is de beperkte groei als gevolg van de COVID-periode gecompenseerd.

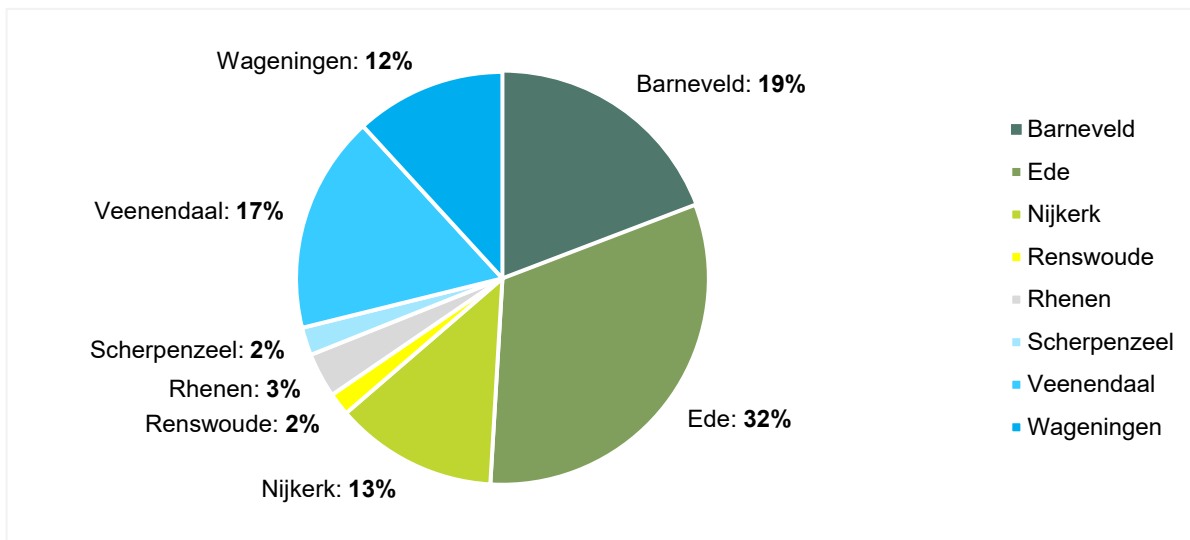

Figuur 2: Ontwikkeling aantal banen Regio Foodvalley 2010-2022, Bron: Prov. GD, Bureau Economisch Onderzoek / Provinciale Werkgelegenheids Enquête Gelderland / LISA

2.1.1. Banen per gemeente

Qua omvang van het aantal banen is Ede de grootste gemeente van Regio Foodvalley. De gemeente Ede bevat samen met de gemeenten Barneveld en Veenendaal twee derde van het totaal aantal banen in de regio. Daarna volgen de gemeenten Nijkerk en Wageningen. De gemeenten Rhenen, Scherpenzeel en Renswoude zijn de kleinste gemeenten wat betreft het aantal banen.

¹ De Provinciale Werkgelegenheidsenquête telt alle banen (grote banen (>=12 uur), kleine banen (<12 uur) en uitzendkrachten). Geteld worden loontrekkers, zelfstandigen en andere dienstverbanden.

Figuur 3: Verhouding banen per gemeente Regio Foodvalley 2022, Bron: Prov. GD, Bureau Economisch Onderzoek / Provinciale Werkgelegenheids Enquête Gelderland / LISA

Tussen 2010 en 2022 is de werkgelegenheid in alle gemeenten van Regio Foodvalley toegenomen. De absolute toename van het aantal banen was het grootst in de gemeente Barneveld met ruim 7.500 banen. Deze groei is met name toe te kennen aan de toename van het aantal banen in de industrie, zakelijke dienstverlening, bouwnijverheid en de gezondheidszorg. Ook in Ede, Wageningen, Nijkerk en Veenendaal is het aantal banen hard gegroeid in deze periode. In Scherpenzeel bleef de groei van het aantal banen in deze periode wat achter op de gemiddelde groei in Regio Foodvalley.

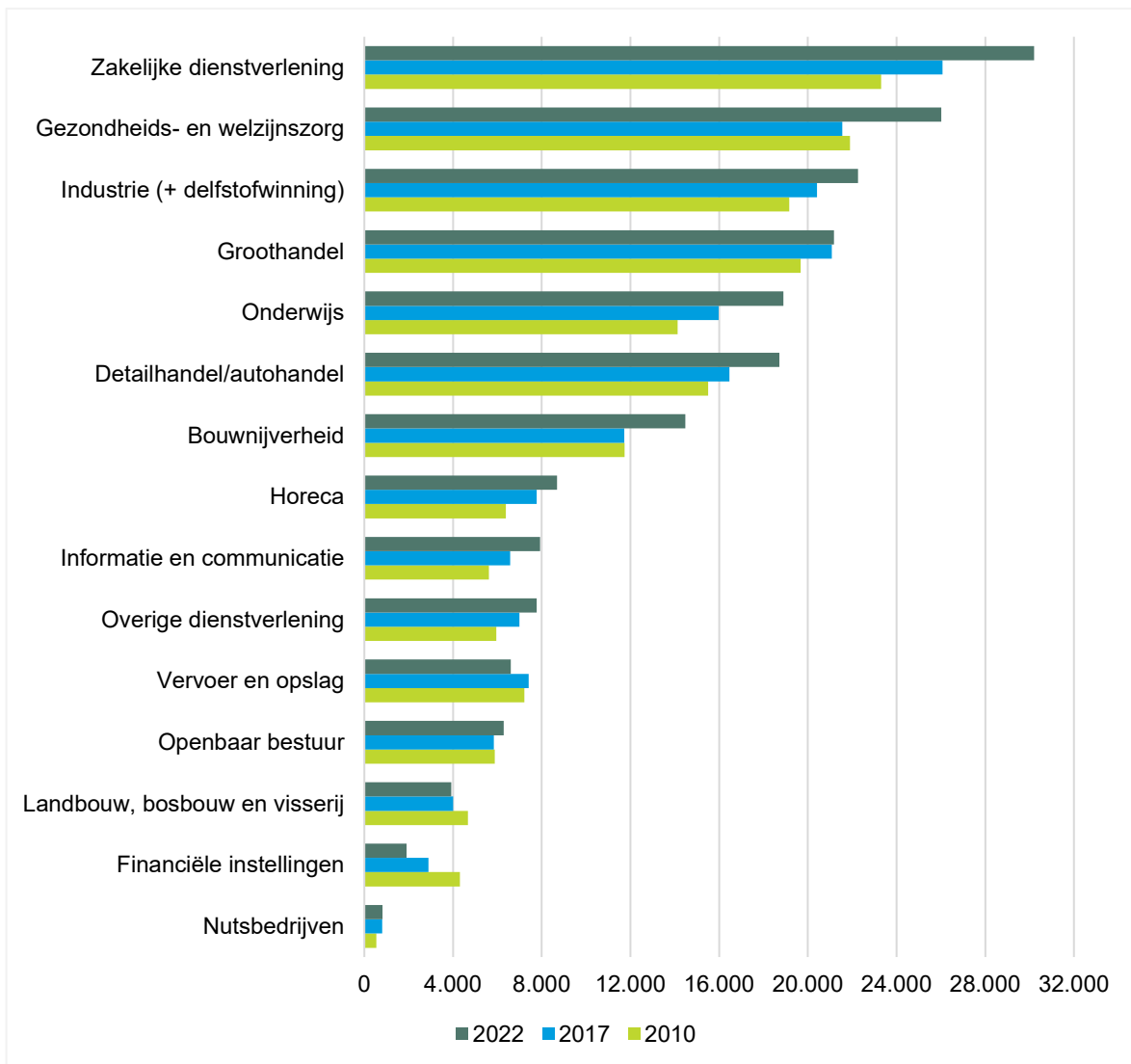
	Banen 2010	Banen 2022	Groei abs. 2010-2022	Groei in % 2010-2022
Regio Foodvalley	165.990	195.700	29.710	+17,9%
Barneveld	29.990	37.570	7.580	+25,3%
Ede	55.620	62.120	6.500	+11,7%
Nijkerk	20.220	24.930	4.710	+23,3%
Renswoude	2.740	3.490	750	+27,4%
Rhenen	5.890	6.850	960	+16,3%
Scherpenzeel	4.160	4.280	120	+2,9%
Veenendaal	29.280	33.370	4.090	+14,0%
Wageningen	18.100	23.100	5.000	+27,6%
Provincie Gelderland	984.340	1.099.410	115.070	+11,7%
Provincie Utrecht	693.890	824.360	130.470	+18,8%
Nederland	8.299.310	9.369.760	1.070.450	+12,9%

Tabel 1: Banen per gemeente Regio Foodvalley 2010-2022, Bron: PAR-Utrecht 2022 / PWE-Gelderland 2022 / LISA 2022

2.1.2. Banen per sector

In Regio Foodvalley² is de zakelijke dienstverlening de grootste sector voor de werkgelegenheid met meer dan 30.000 banen en 15% van de totale werkgelegenheid in de regio. Deze sector bestaat onder andere uit adviesbureaus, ingenieurs, accountantskantoren, speur- en ontwikkelingswerk, reclamebureaus, callcenters en dergelijke. De zakelijke dienstverlening omvat samen met de gezondheids- en welzijnszorg, de industrie en de groothandel meer dan de helft van de totale werkgelegenheid in Regio Foodvalley. Daarna volgen het onderwijs, de detail- en autohandel en de bouwnijverheid als grote sectoren voor de werkgelegenheid. Daarentegen hebben de landbouw, financiële instellingen en nutsbedrijven het kleinste aandeel in de totale werkgelegenheid van Regio Foodvalley.

² In Bijlage 2 is een aanvullend overzicht opgenomen van de cijfers **per gemeente** van Regio Foodvalley.
10 | Innovatiemonitor Regio Foodvalley

Figuur 4: Aantal banen per sector in Regio Foodvalley, Bron: PAR-Utrecht 2022 / PWE-Gelderland 2022

Ontwikkeling 2010-2022

Tussen 2010 en 2022 is de werkgelegenheid in de zakelijkste dienstverlening het sterkst gegroeid met 6.900 banen, bijna een kwart van alle nieuwe banen in Regio Foodvalley. Daarna volgt het onderwijs met een enorme toename van ruim 4.700 banen. Dit komt met name door de groei van het aantal banen in het universitair hoger onderwijs, studiebegeleiding en bedrijfsopleiding en -training. Ook de gezondheidszorg, detail- en autohandel, industrie en bouwnijverheid hebben zich sterk ontwikkeld. De groei van de werkgelegenheid in de groothandel en het openbaar bestuur bleef in deze periode wat achter op de gemiddelde groei in Regio Foodvalley. Er zijn ook sectoren waarin de werkgelegenheid is verminderd. In de financiële sector is het aantal banen tussen 2010 en 2022 met meer dan de helft afgenomen. Ook de landbouw- en transportsector kenden een lichte afname van de werkgelegenheid.

Ontwikkeling 2017-2022

Over de afgelopen vijf jaar gezien, hebben de zakelijke dienstverlening en gezondheidszorg aanzienlijk bijgedragen aan het aantal nieuwe banen in de regio. Door een opmerkelijke groei van 13% in 2022, is ook de werkgelegenheid in de horeca toegenomen gedurende deze periode. Deze groei was voldoende om het banenverlies tijdens de COVID-periode te compenseren. Dit geldt echter niet voor de sector vervoer en opslag, waar het banenverlies groter was dan de ontwikkeling van het aantal nieuwe banen. Ook in de financiële sector domineert het banenverlies, maar uit Tabel 3 blijkt dat deze trend zich al voor de COVID-periode voordeed. De terughoudende groei van de groothandel wordt zichtbaar in de cijfers van de afgelopen vijf jaar, waarin de werkgelegenheid in deze sector met slechts 100 banen is toegenomen.

	Banen 2010	Banen 2022	Groei abs 2010-2022	Groei in % 2010-2022	Aandeel sector 2022
Zakelijke dienstverlening	23.300	30.200	6.900	+29,6%	15,4%
Gezondheids- en welzijnszorg	21.900	26.020	4.120	+18,8%	13,3%
Industrie (+ delfstofwinning)	19.160	22.270	3.110	+16,2%	11,4%
Groothandel	19.680	21.180	1.500	+7,6%	10,8%
Onderwijs	14.130	18.900	4.770	+33,8%	9,7%
Detailhandel/autohandel	15.510	18.720	3.210	+20,7%	9,6%
Bouwnijverheid	11.740	14.480	2.740	+23,3%	7,4%
Horeca	6.380	8.690	2.310	+36,2%	4,4%
Informatie en communicatie	5.620	7.930	2.310	+41,1%	4,1%
Overige dienstverlening	5.950	7.770	1.820	+30,6%	4,0%
Vervoer en opslag	7.220	6.610	-610	-8,4%	3,4%
Openbaar bestuur	5.880	6.280	400	+6,8%	3,2%
Landbouw, bosbouw en visserij	4.670	3.920	-750	-16,1%	2,0%
Financiële instellingen	4.310	1.900	-2.410	-55,9%	1,0%
Nutsbedrijven	540	820	280	+51,9%	0,4%
Totaal	165.990	195.700	29.710	+17,9%	100%

Tabel 2: Ontwikkeling banen per sector Regio Foodvalley 2010-2022, Bron: PAR-Utrecht 2022 / PWE-Gelderland 2022

	'17-'18	'18-'19	'19-'20	'20-'21	'21-'22	'17-'22 absoluut
Zakelijke dienstverlening	3,0%	5,1%	4,4%	-2,7%	5,3%	4.120
Gezondheids- en welzijnszorg	4,5%	3,0%	3,1%	3,8%	4,8%	4.460
Industrie (+ delfstofwinning)	-0,1%	5,2%	-1,4%	2,5%	2,8%	1.860
Groothandel	0,0%	0,9%	0,2%	-3,3%	2,8%	100
Onderwijs	2,6%	2,1%	-2,3%	10,0%	5,0%	2.920
Detailhandel/autohandel	2,8%	2,2%	1,8%	2,9%	3,3%	2.250
Bouwnijverheid	5,2%	7,2%	0,8%	4,4%	4,1%	2.760
Horeca	2,2%	3,1%	-5,4%	-1,0%	13,3%	920
Informatie en communicatie	0,6%	8,2%	3,9%	3,5%	3,0%	1.350
Overige dienstverlening	2,6%	0,4%	-1,0%	2,1%	6,6%	770
Vervoer en opslag	0,7%	1,6%	-16,6%	-0,6%	5,3%	-800
Openbaar bestuur	0,7%	-1,2%	0,7%	4,4%	2,8%	440
Landbouw, bosbouw en visserij	0,2%	-1,2%	-1,8%	0,3%	0,3%	-90
Financiële instellingen	-9,7%	-10,3%	-22,6%	0,0%	5,0%	-990
Nutsbedrijven	6,2%	-11,6%	2,6%	2,6%	2,5%	10
Totaal	2,0%	3,0%	-0,2%	1,7%	4,5%	20.080

Tabel 3: Ontwikkeling banen per sector Regio Foodvalley 2017-2022, Bron: PAR-Utrecht 2022 / PWE-Gelderland 2022

Vergelijking banen per sector

Zowel in Regio Foodvalley, als in de Provincie Gelderland, Provincie Utrecht en Nederland zijn de zakelijke dienstverlening en de gezondheids- en welzijnszorg de grootste sectoren voor de werkgelegenheid. Hoewel de industrie in Regio Foodvalley een van de belangrijkste werkgevers is, is dat niet het geval in de Provincie Utrecht: in Regio Foodvalley is het aandeel van de industrie in de totale werkgelegenheid meer dan twee keer zo groot als in de Provincie Utrecht. Ook de groothandel, het onderwijs en de bouwnijverheid komen in Regio Foodvalley sterker naar voren dan in de Provincie Gelderland, Provincie Utrecht en zelfs heel Nederland.

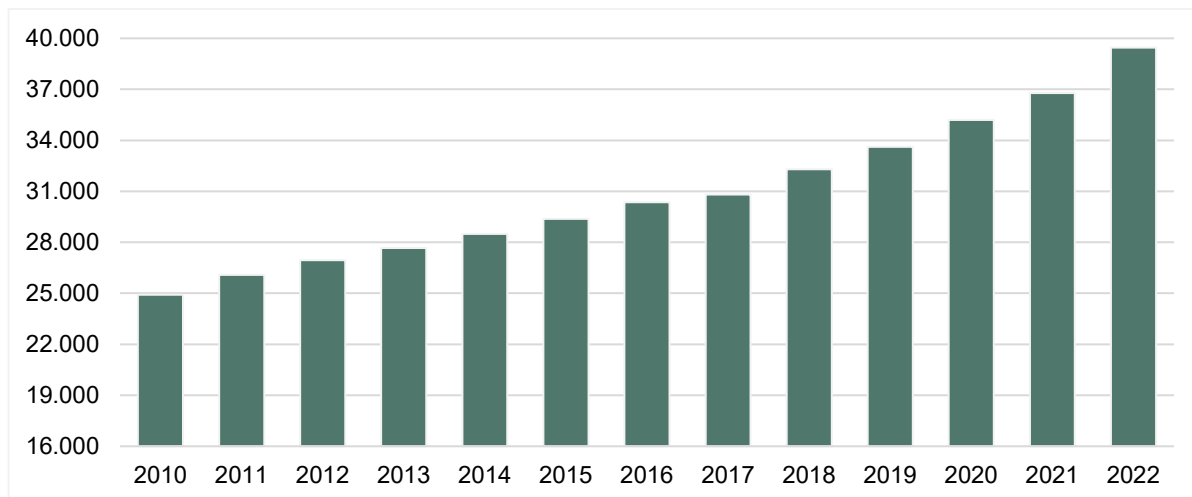
Elke regio heeft zijn eigen unieke kenmerken die bijdragen aan de diversiteit van ons land. Zo bloeit de informatie en communicatie sector in de Provincie Utrecht, en floreert de gezondheids- en welzijnszorg in de Provincie Gelderland. Evenzo is het openbaar bestuur sterker vertegenwoordigd in de Provincie Gelderland, Provincie Utrecht en Nederland dan in Regio Foodvalley.

	Regio Foodvalley	Provincie Gelderland	Provincie Utrecht	Nederland
Zakelijke dienstverlening	15,4%	13,9%	17,4%	15,5%
Gezondheids- en welzijnszorg	13,3%	18,4%	15,1%	16,0%
Industrie (+ delfstofwinning)	11,4%	10,6%	5,0%	9,3%
Groothandel	10,8%	7,6%	7,9%	7,5%
Onderwijs	9,7%	7,7%	7,8%	7,1%
Detailhandel/autohandel	9,6%	9,7%	8,9%	9,7%
Bouwnijverheid	7,4%	6,1%	5,3%	5,8%
Horeca	4,4%	4,6%	4,3%	4,8%
Informatie en communicatie	4,1%	2,5%	6,9%	3,8%
Overige dienstverlening	4,0%	4,2%	5,5%	4,7%
Vervoer en opslag	3,4%	4,8%	3,7%	5,1%
Openbaar bestuur	3,2%	4,8%	6,5%	5,1%
Landbouw, bosbouw en visserij	2,0%	2,3%	1,0%	2,4%
Financiële instellingen	1,0%	1,3%	4,2%	2,3%
Nutsbedrijven	0,4%	1,3%	0,5%	0,9%
Totaal	100%	100%	100%	100%

Tabel 4: Sectoraandeel banen Regio Foodvalley, Provincie Gelderland, Provincie Utrecht en Nederland 2022, Bron: PAR-Utrecht 2022 / PWE-Gelderland 2022 / LISA 2022

2.2. VESTIGINGEN

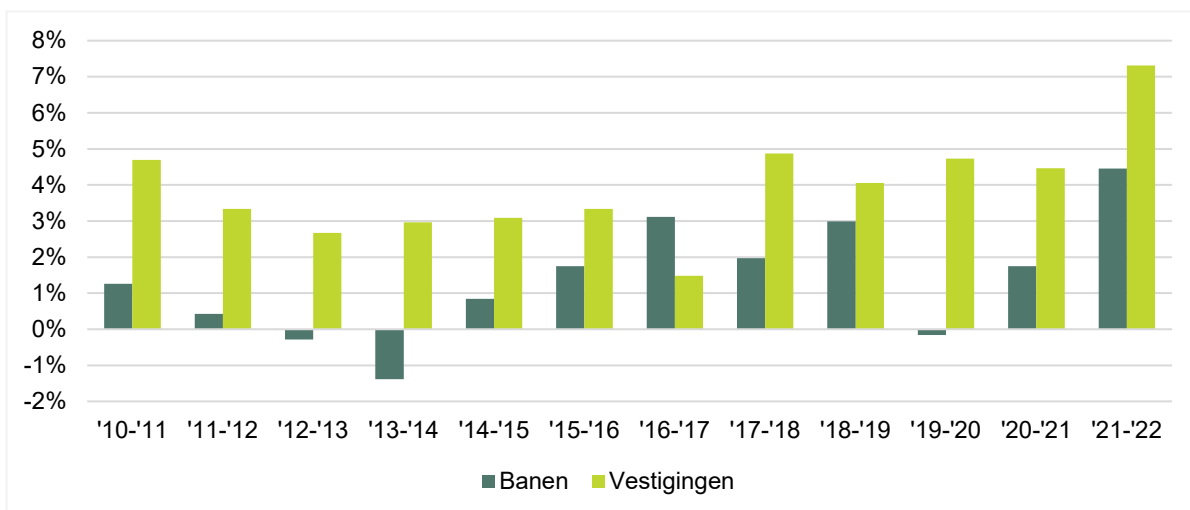
In 2022 telde Regio Foodvalley in totaal ruim 39.000 bedrijfsvestigingen³ die gezamenlijk zorgen voor meer dan 195.000 banen. In de periode van 2010 tot 2022 is het aantal vestigingen in Regio Foodvalley fors toegenomen met 58%; een toename van ruim 14.000 vestigingen.

Figuur 5: Ontwikkeling aantal vestigingen Regio Foodvalley 2010-2022, Bron: Prov. GD, Bureau Economisch Onderzoek / Provinciale Werkgelegenheids Enquête Gelderland / LISA

Uit Figuur 6 blijkt dat het aantal vestigingen jaarlijks aanzienlijk harder groeit dan het aantal banen, met uitzondering van het jaar 2016-2017. Zelfs in de jaren waarin de werkgelegenheid licht afnam (2012-2013, 2013-2014 en 2019-2020), groeide het aantal vestigingen met meer dan 2,5%. Na de COVID-periode is in 2022 het aantal vestigingen met 2.690 toegenomen, een groei van 7,3%. Een vergelijkbaar hoge groei is in het afgelopen decennium niet eerder voorgekomen.

³ Een vestiging is elke locatie waar of van waaruit betaalde arbeid wordt verricht. Indien op een locatie meerdere activiteiten worden uitgevoerd van verschillende aard (andere SBI-code) kunnen meerdere vestigingen op 1 locatie worden opgenomen.

Figuur 6: Ontwikkeling aantal banen en vestigingen Regio Foodvalley 2010-2022, Bron: Prov. GD, Bureau Economisch Onderzoek / Provinciale Werkgelegenheids Enquête Gelderland / LISA

De groei van het aantal vestigingen is grotendeels toe te schrijven aan de eenmansbedrijven⁴ in Regio Foodvalley (zie Tabel 5 en 6). Over de lange termijn gezien, is het aandeel eenmansbedrijven fors toegenomen. In 2010 was het aandeel eenmansbedrijven binnen het totaal aantal vestigingen nog ruim 50%, in de achterliggende jaren is dat opgelopen tot 70%. In termen van banen is de bijdrage van de eenmansbedrijven ook toegenomen (van 8% naar 14%), maar deze bijdrage is veel bescheidener dan het aandeel vestigingen van eenmansbedrijven.

	2010	2017	2022
Bedrijven⁵			
Eenmansbedrijven	13.380	19.730	27.640
Overige bedrijven	11.530	11.070	11.820
Totaal bedrijven	24.910	30.800	39.460
Aandeel eenmansbedrijven	54%	64%	70%
Banen			
Eenmansbedrijven	13.380	19.730	27.640
Overige bedrijven	152.610	155.860	168.060
Totaal bedrijven	165.990	175.600	195.700
Aandeel banen van eenmansbedrijven	8%	11%	14%

Tabel 5: Ontwikkeling bedrijven en banen, eenmansbedrijven en overige bedrijven, Bron: Prov. GD, Bureau Economisch Onderzoek / Provinciale Werkgelegenheids Enquête Gelderland / LISA

2.2.1. Vestigingen per gemeente

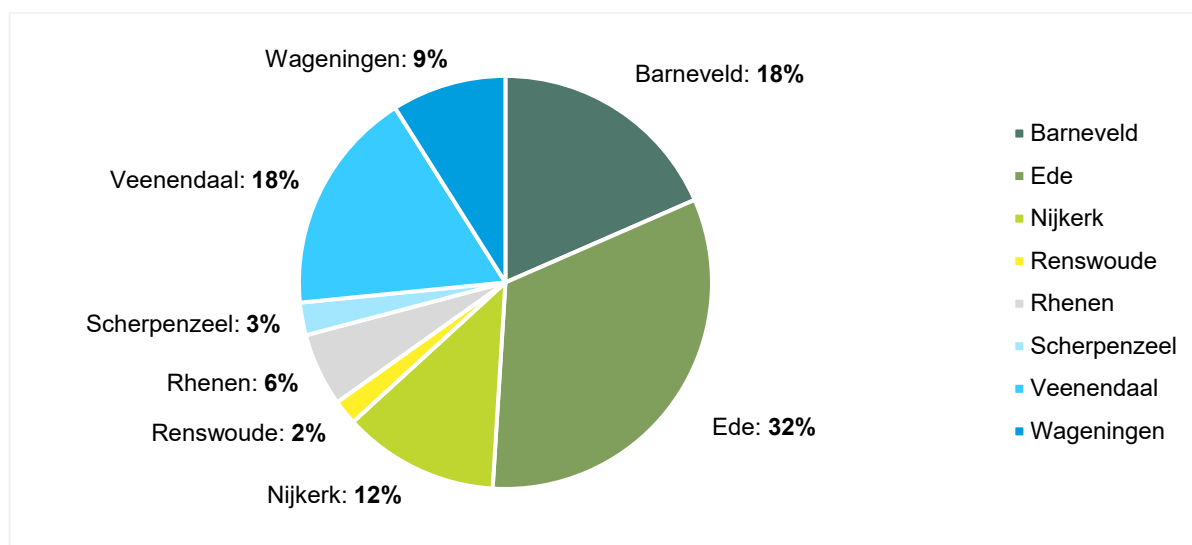
Ruim twee derde van het aantal vestigingen in Regio Foodvalley bevindt zich in de gemeenten Ede, Barneveld en Veenendaal. Daarna volgen de gemeenten Nijkerk, Wageningen en Rhenen. De gemeenten Scherpenzeel en Renswoude zijn de kleinste gemeenten van Regio Foodvalley wat betreft het aantal vestigingen.

Tussen 2010 en 2022 is het aantal bedrijfsvestigingen in alle acht gemeenten van Regio Foodvalley hard gegroeid. Tabel 5 laat zien dat de groei in iedere gemeente grotendeels toe te schrijven is aan de toename van het aantal eenmansbedrijven.

⁴ Veelal zijn eenmansbedrijven ZZP-er, maar dat hoeft niet. De PWE vraagt niet naar de belastingtechnische-/juridische status van bedrijven.

⁵ Voor de leesbaarheid wordt hier gesproken over bedrijven. De PWE telt echter vestigingen. Een bedrijf kan bestaan uit meerdere vestigingen. Het feitelijk aantal bedrijven (ondernemingen) zal iets lager zijn dan in deze rapportage wordt aangegeven.

De grootste toename van het aantal vestigingen vond plaats in de gemeente Ede met ruim 4.700 vestigingen, met name in de zakelijke dienstverlening, gezondheidszorg en bouwsector. Bovendien hebben de Gelderse gemeenten van Regio Foodvalley (Barneveld, Ede, Nijkerk, Scherpenzeel en Wageningen) gezorgd voor 15% van de totale groei van het aantal vestigingen in de Provincie Gelderland. De gemeenten Renswoude, Rhenen en Veenendaal droegen 5% bij aan de totale groei van het aantal vestigingen in de Provincie Utrecht.

Figuur 7: Verhouding vestigingen per gemeente Regio Foodvalley 2022, Bron: Prov. GD, Bureau Economisch Onderzoek / Provinciale Werkgelegenheids Enquête Gelderland / LISA

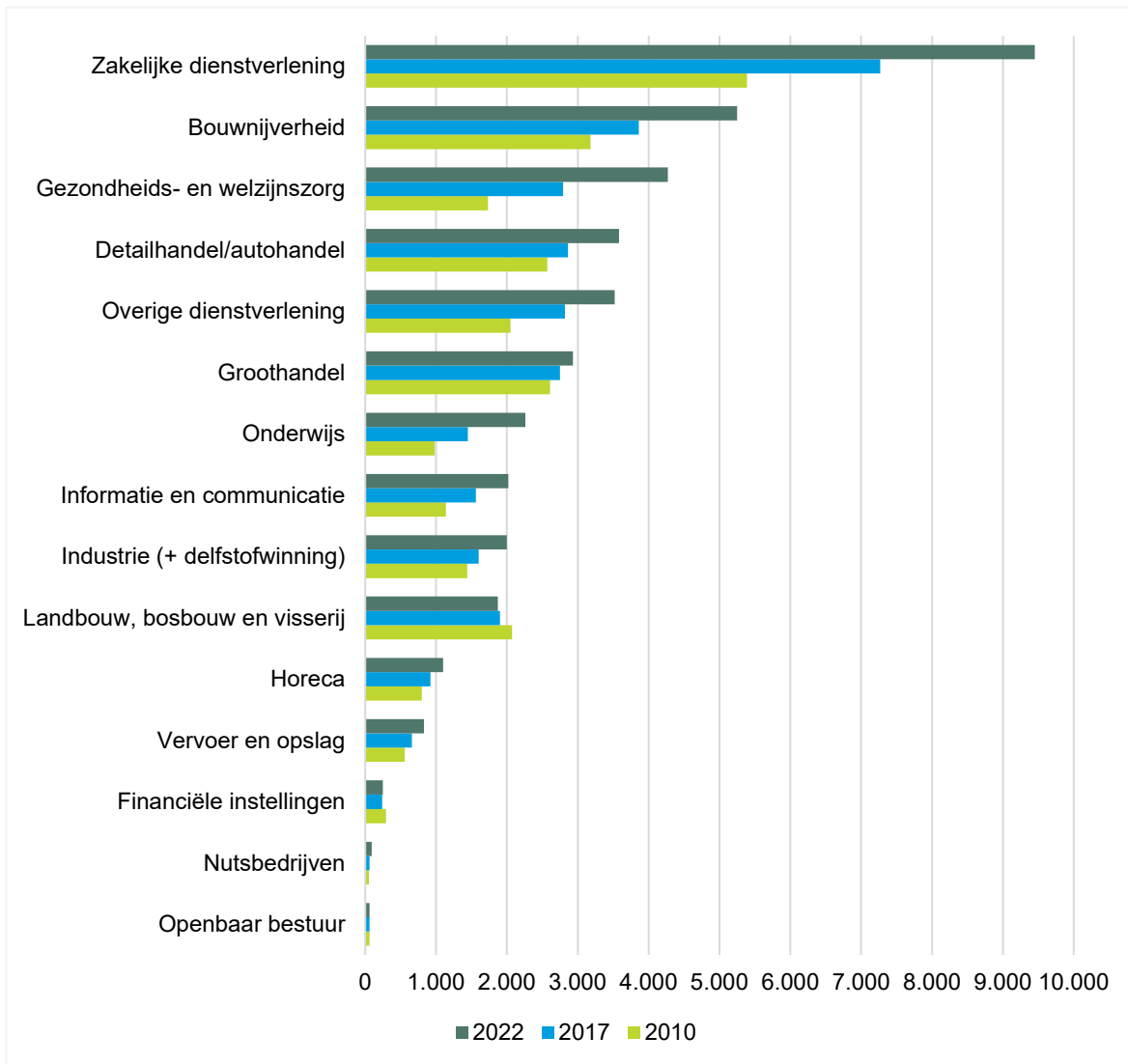
	2010	2022	Groei abs. 2010-2022	Waarvan eenmansbedr.	Waarvan overige bedr.
Regio Foodvalley	24.910	39.460	14.550	14.260	290
Barneveld	4.780	7.280	2.500	2.430	70
Ede	8.110	12.840	4.730	4.700	20
Nijkerk	3.100	4.820	1.720	1.680	40
Renswoude	470	770	300	260	40
Rhenen	1.350	2.260	910	880	30
Scherpenzeel	690	1.010	320	360	-30
Veenendaal	4.220	6.940	2.720	2.610	110
Wageningen	2.190	3.540	1.350	1.350	0
Provincie Gelderland	146.240	217.400	71.160	74.750	-3.590
Provincie Utrecht	101.750	174.770	73.020	-	-
Nederland	1.268.070	1.975.140	707.070	732.140	-25.070

Tabel 6: Ontwikkeling aantal vestigingen gemeenten Regio Foodvalley, Bron: PAR-Utrecht 2022 / PWE-Gelderland 2022 / LISA 2022

2.2.2. Vestigingen per sector

In Regio Foodvalley⁶ is de zakelijke dienstverlening de grootste sector met meer dan 9.000 vestigingen, wat ongeveer een kwart van alle vestigingen in de regio vertegenwoordigt. De zakelijke dienstverlening omvat samen met de bouwnijverheid, gezondheidszorg en detail- en autohandel meer dan de helft van alle vestigingen in Regio Foodvalley. Ook de overige dienstverlening en groothandel zijn belangrijke sectoren met veel vestigingen. Aan de andere kant hebben de financiële instellingen, nutsbedrijven en het openbaar bestuur het kleinste aandeel binnen het totaal aantal vestigingen in Regio Foodvalley.

⁶ In Bijlage 2 is een aanvullend overzicht opgenomen van de cijfers per gemeente van Regio Foodvalley.

Figuur 8: Aantal vestigingen per sector in Regio Foodvalley, Bron: PAR-Utrecht 2022 / PWE-Gelderland 2022

Ontwikkeling 2010-2022

Tussen 2010 en 2022 is het aantal vestigingen in de zakelijkste dienstverlening het sterkst toegenomen met ruim 4.000 vestigingen. Daarna volgt de gezondheidszorg met een bovengemiddelde toename van ruim 2.500 vestigingen. Dit komt voornamelijk door de groei van paramedische praktijken, kinderopvang, thuiszorg en psychologenpraktijken. Ook de bouwnijverheid, overige dienstverlening, het onderwijs en de detail- en autohandel hebben zich sterk ontwikkeld. De groei van het aantal vestigingen in de groothandel en het openbaar bestuur bleef in deze periode achter op de gemiddelde groei in Regio Foodvalley. Ook zijn er sectoren waarin bedrijven zijn weggegaan. In de landbouw⁷ en financiële instellingen is het aantal vestigingen tussen 2010 en 2022 afgenomen.

Ontwikkeling 2017-2022

In de afgelopen vijf jaar zien we in de meeste sectoren een toename van het aantal vestigingen. Ook hier blijkt dat de zakelijke dienstverlening aanzienlijk heeft bijgedragen aan het aantal nieuwe vestigingen in de regio. Door een opmerkelijke groei van 12% in 2022, is ook het aantal vestigingen in de gezondheidszorg fors toegenomen gedurende deze periode. Dit geldt echter niet voor de landbouwsector, waar meer bedrijven zijn weggegaan dan de ontwikkeling van het aantal nieuwe bedrijven. De grootste krimp van deze sector vond echter al plaats voor 2017.

⁷ De sector 'Landbouw, bosbouw en visserij' omvat de primaire agrarische sector en is daarmee niet gelijk aan de gehele AgriFood-sector in Regio Foodvalley. De AgriFood-sector is verdeeld over de deelsectoren 'Landbouw, Bosbouw en Visserij', 'Industrie (+ delfstofwinning)', 'Groothandel', 'Detailhandel/autohandel', 'Horeca' en 'Zakelijke Dienstverlening'. Bron: Agrifoodmonitor Regio Foodvalley 2022

	2010	2022	Groei abs. 2010-2022	Groei in % 2010-2022	Aandeel sector 2022
Zakelijke dienstverlening	5.390	9.450	4.060	+75,3%	23,9%
Bouwnijverheid	3.180	5.250	2.070	+65,1%	13,3%
Gezondheids- en welzijnszorg	1.730	4.270	2.540	+146,8%	10,8%
Detailhandel/autohandel	2.570	3.580	1.010	+39,3%	9,1%
Overige dienstverlening	2.050	3.520	1.470	+71,7%	8,9%
Groothandel	2.610	2.930	320	+12,3%	7,4%
Onderwijs	980	2.260	1.280	+130,6%	5,7%
Informatie en communicatie	1.140	2.020	880	+77,2%	5,1%
Industrie (+ delfstofwinning)	1.440	2.000	560	+38,9%	5,1%
Landbouw, bosbouw en visserij	2.070	1.870	-200	-9,7%	4,7%
Horeca	800	1.100	300	+37,5%	2,8%
Vervoer en opslag	560	830	270	+48,2%	2,1%
Financiële instellingen	290	250	-40	-13,8%	0,6%
Nutsbedrijven	50	90	40	+80,0%	0,2%
Openbaar bestuur	60	60	0	0,0%	0,2%
Totaal	24.910	39.460	14.550	+58,4%	100%

Tabel 7: Ontwikkeling aantal vestigingen per sector Regio Foodvalley 2010-2022, Bron: PAR-Utrecht 2022 / PWE-Gelderland 2022

	'17-'18	'18-'19	'19-'20	'20-'21	'21-'22	'17-'22 absoluut
Zakelijke dienstverlening	5%	5%	6%	4%	7%	2.180
Gezondheids- en welzijnszorg	8%	7%	9%	8%	12%	1.480
Industrie (+ delfstofwinning)	3%	3%	5%	4%	8%	400
Groothandel	1%	0%	0%	1%	4%	180
Onderwijs	10%	8%	10%	10%	8%	810
Detailhandel/autohandel	4%	2%	4%	7%	7%	720
Bouwnijverheid	7%	6%	5%	5%	9%	1.390
Horeca	2%	3%	4%	2%	7%	180
Informatie en communicatie	6%	5%	3%	2%	10%	460
Overige dienstverlening	6%	2%	5%	4%	5%	700
Vervoer en opslag	5%	6%	3%	3%	8%	170
Openbaar bestuur	0%	0%	0%	0%	0%	0
Landbouw, bosbouw en visserij	0%	-1%	-2%	-1%	1%	-30
Financiële instellingen	4%	-4%	-4%	4%	4%	10
Nutsbedrijven	0%	0%	17%	14%	13%	30
Totaal	5%	4%	5%	4%	7%	8.680

Tabel 8: Ontwikkeling aantal vestigingen per sector Regio Foodvalley 2017-2022, Bron: PAR-Utrecht 2022 / PWE-Gelderland 2022

Vergelijking vestigingen per sector

Zowel in Regio Foodvalley, als in de Provincie Gelderland, Provincie Utrecht en Nederland, is de zakelijke dienstverlening de grootste sector voor het aantal vestigingen. Regio Foodvalley onderscheidt zich echter door een bloeiende bouwsector, die opvallend sterker naar voren komt in vergelijking met de Provincie Gelderland, Provincie Utrecht en Nederland als geheel. Bovendien wordt het onderscheidende AgriFood-karakter van Regio Foodvalley duidelijk zichtbaar door het aanzienlijk hogere aandeel vestigingen in de landbouw, industrie en groothandel.

	Regio Foodvalley	Provincie Gelderland	Provincie Utrecht	Nederland
Zakelijke dienstverlening	23,9%	23,6%	29,4%	24,9%
Bouwnijverheid	13,3%	10,9%	8,5%	10,9%
Gezondheids- en welzijnszorg	10,8%	12,5%	12,2%	10,9%
Detailhandel/autohandel	9,1%	9,0%	8,1%	9,1%
Overige dienstverlening	8,9%	10,8%	10,8%	11,1%
Groothandel	7,4%	6,6%	5,2%	6,2%
Onderwijs	5,7%	6,5%	7,3%	6,0%
Informatie en communicatie	5,1%	4,6%	7,4%	5,5%
Industrie (+ delfstofwinning)	5,1%	4,4%	2,9%	3,9%
Landbouw, bosbouw en visserij	4,7%	4,7%	1,8%	3,8%
Horeca	2,8%	3,3%	2,9%	3,6%
Vervoer en opslag	2,1%	2,2%	2,4%	2,9%
Financiële instellingen	0,6%	0,6%	0,8%	0,8%
Nutsbedrijven	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%
Openbaar bestuur	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%
Totaal	100%	100%	100%	100%

Tabel 9: Sectoraandeel vestigingen Regio Foodvalley, Provincie Gelderland, Provincie Utrecht en Nederland 2022, Bron: PAR-Utrecht 2022 / PWE-Gelderland 2022 / LISA 2022

2.3. LOCATIEQUOTIËNT

Naast de samenstelling van de bedrijvigheid, wordt de mate van *specialisatie* gebruikt om de bedrijvigheid in een gebied te typeren. De mate van specialisatie wordt gemeten aan de hand van het locatiequotiënt. Het locatiequotiënt geeft aan in hoeverre een regio is gespecialiseerd in een sector. Het wordt berekend door het aandeel van de werkgelegenheid in een sector van een regio te delen door het aandeel dat die sector heeft in het land en te vermenigvuldigen met 100. Als het locatiequotiënt groter is dan 100, dan is het gebied meer gespecialiseerd dan Nederland. Als het locatiequotiënt groter is dan 120, wordt gesproken van een regionale specialisatie (De Haas et al., 2018)

2.3.1. Locatiequotiënt Regio Foodvalley

Regio Foodvalley blinkt uit in verschillende specialisaties met een locatiequotiënt van 120 of meer. Met name de groothandel is een sterke specialisatie van de regio. Het onderwijs is ook een sterke specialisatie, die sinds 2010 alleen maar sterker is geworden. Hetzelfde geldt in iets mindere mate ook voor de bouw en de industrie. Hoewel de zakelijke dienstverlening de grootste sector van Regio Foodvalley is, is deze sector niet sterker gespecialiseerd dan Nederland.

De omgekeerde beweging van afnemende specialisatie treffen we aan in de financiële sector, vervoer en opslag en de landbouw⁸. Deze sectoren waren in 2010 al geen sterke specialisaties van Regio Foodvalley, en zijn tussen 2010 en 2021 bovendien duidelijk afgenomen. Deze sectoren zijn dan ook niet te beschouwen als regionale specialisaties.

⁸ De sector 'Landbouw, bosbouw en visserij' omvat de primaire agrarische sector en is daarmee niet gelijk aan de gehele AgriFood-sector in Regio Foodvalley. De AgriFood-sector is verdeeld over de deelsectoren 'Landbouw, Bosbouw en Visserij', 'Industrie (+ delfstofwinning)', 'Groothandel', 'Detailhandel/autohandel', 'Horeca' en 'Zakelijke Dienstverlening'. Bron: Agrifoodmonitor Regio Foodvalley 2022

2.3.2. Vergelijking locatiequotiënt

In vergelijking met Regio Foodvalley heeft de Provincie Gelderland minder uitgesproken specialisaties met een locatiequotiënt van 120 of meer. De sector nutsbedrijven is de grootste specialisatie van de Provincie Gelderland, die sinds 2010 alleen maar sterker is geworden. Regio Foodvalley is daarentegen helemaal niet gespecialiseerd in de nutsbedrijven, waar deze sector juist het laagste locatiequotiënt van alle sectoren heeft. De gezondheidszorg en industrie zijn opkomende regionale specialisaties van de Provincie Gelderland. Net als in Regio Foodvalley, is ook in de Provincie Gelderland een afnemende regionale specialisatie aan te treffen in de financiële sector.

Daarentegen is de financiële sector juist de grootste specialisatie van de Provincie Utrecht, die sinds 2010 sterk is gegroeid. Hetzelfde geldt ook voor de informatie- en communicatiesector en het openbaar bestuur. De groothandel begint echter steeds minder een specialisatie te worden van de Provincie Utrecht, terwijl Regio Foodvalley juist in deze sector uitblinkt. Dit toont aan dat elke regio zijn eigen specialisaties en unieke kenmerken heeft.

	Regio Foodvalley		Provincie Gelderland		Provincie Utrecht	
	2010	2022	2010	2022	2010	2022
Zakelijke dienstverlening	98	100	90	90	113	112
Gezondheids- en welzijnszorg	85	83	116	115	95	94
Industrie (+ delfstofwinning)	114	122	112	114	59	54
Groothandel	149	144	100	101	117	105
Onderwijs	128	137	104	109	110	110
Detailhandel/autohandel	99	99	99	100	90	92
Bouwnijverheid	115	127	103	104	98	92
Horeca	88	93	98	97	85	91
Informatie en communicatie	105	106	71	65	207	178
Overige dienstverlening	80	84	92	88	110	116
Vervoer en opslag	82	66	85	94	80	73
Openbaar bestuur	64	62	98	94	108	127
Landbouw, bosbouw en visserij	95	84	102	99	46	42
Financiële instellingen	87	43	79	59	150	184
Nutsbedrijven	37	49	126	157	54	53

Tabel 10: Locatiequotiënt per sector Regio Foodvalley, Provincie Gelderland en Provincie Utrecht 2010 en 2022, Bron: PAR-Utrecht 2022 / PWE-Gelderland 2022 / LISA 2022

2.3.3. Locatiequotiënt per gemeente

Hiervoor is aangegeven dat de groothandel, bouwnijverheid en industrie drie sterke specialisaties van Regio Foodvalley zijn. Ook in Barneveld, Nijkerk en Scherpenzeel behoren deze drie sectoren tot de sterke specialisaties. De vierde sterke specialisatie van de regio is het onderwijs. Deze sector is de grootste specialisatie van Wageningen.

In de andere gemeenten hebben we te maken met verschillende profielen. Ede heeft de groothandel als sterkste specialisatie, wat ook geldt voor Renswoude. Daarnaast zijn de bouwnijverheid, horeca en landbouw sterke specialisaties van Renswoude. In Rhenen en Scherpenzeel is de landbouwsector ook een belangrijke specialisatie. Ook zijn de bouwnijverheid, overige dienstverlening en de detail- en autohandel sterke specialisaties van Rhenen, terwijl Scherpenzeel sterk gespecialiseerd is in de industrie, groothandel en nutsbedrijven. Veenendaal onderscheidt zich met de informatie- en communicatiesector, maar ook de groothandel en industrie zijn gespecialiseerde sectoren. De sterke specialisaties van het onderwijs en de zakelijke dienstverlening in Wageningen vormen samen met deze profielen het kenmerkende en onderscheidende karakter van Regio Foodvalley.

	Barneveld		Ede		Nijkerk		Renswoude	
	2010	2022	2010	2022	2010	2022	2010	2022
Zakelijke dienstverlening	91	90	88	100	96	86	106	92
Gezondheids- en welzijnszorg	70	74	127	112	42	58	21	20
Industrie (+ delfstofwinning)	109	148	100	105	173	176	122	107
Groothandel	151	141	114	136	211	186	443	451
Onderwijs	94	98	102	104	74	79	27	36
Detailhandel/autohandel	90	96	93	97	109	105	27	50
Bouwnijverheid	125	162	115	119	143	190	125	162
Horeca	102	83	90	95	71	95	92	144
Informatie en communicatie	121	100	68	82	89	88	11	30
Overige dienstverlening	55	65	88	92	80	81	49	60
Vervoer en opslag	122	76	81	67	74	83	96	62
Openbaar bestuur	138	118	57	63	29	30	39	33
Landbouw, bosbouw en visserij	148	118	123	116	77	64	270	241
Financiële instellingen	37	19	131	39	124	33	0	13
Nutsbedrijven	19	28	70	79	23	38	0	0

	Rhenen		Scherpenzeel		Veenendaal		Wageningen	
	2010	2022	2010	2022	2010	2022	2010	2022
Zakelijke dienstverlening	66	84	63	63	101	92	149	154
Gezondheids- en welzijnszorg	87	98	37	53	62	71	84	76
Industrie (+ delfstofwinning)	82	86	147	216	156	148	29	25
Groothandel	98	107	386	205	189	175	34	32
Onderwijs	59	81	47	66	95	87	438	467
Detailhandel/autohandel	129	133	71	92	126	116	85	77
Bouwnijverheid	210	193	153	160	105	103	47	27
Horeca	155	138	94	64	71	90	81	94
Informatie en communicatie	63	72	30	43	197	213	104	76
Overige dienstverlening	198	181	59	49	73	93	85	60
Vervoer en opslag	35	11	100	160	81	73	38	21
Openbaar bestuur	113	54	39	59	40	44	37	41
Landbouw, bosbouw en visserij	178	129	106	148	8	11	28	24
Financiële instellingen	11	26	48	10	25	32	140	133
Nutsbedrijven	58	51	55	165	19	42	6	15

Tabel 11 en 12: Locatiequotiënt gemeenten Regio Foodvalley, Bron: PAR-Utrecht 2022 / PWE-Gelderland 2022 / LISA 2022

3. AANDACHTSSECTOREN VOOR INNOVATIE

De standaardbedrijfsindeling die in het vorige hoofdstuk is gebruikt, biedt geen inzicht in de specifieke deelsectoren die van belang zijn voor innovatie in Regio Foodvalley. Neem bijvoorbeeld de naamgever van Regio Foodvalley: het foodcluster. Gegevens hierover zijn niet uit de standaardstatistieken te halen, omdat het foodcluster bestaat uit bedrijven van de voedselindustrie, (groot)handelsbedrijven in voedselproducten en kennis- en onderzoeksinstellingen op het gebied van food. Dit speelt bij meerdere deelsectoren, zoals de creatieve industrie. Daarom is in de eerste editie van de Innovatiemonitor een indeling van acht aandachtssectoren gemaakt op basis van een combinatie van de volgende criteria: een regionale specialisatie, een omvangrijke sector en een inhoudelijk belang voor innovatie (De Haas et al., 2018).

De aandachtssectoren zijn in alfabetische volgorde⁹:

1. **Bouw**, als regionale specialisatie en vanwege de omvang van de sector;
2. **Creatieve industrie**, omdat deze inhoudelijk belangrijk is voor innovatie;
3. **Energie en milieutechnologie**, omdat deze een redelijke omvang heeft en er in deze sector veel innovaties worden verwacht;
4. **Foodcluster** (food-industrie, food-groothandel en food-dienstverlening), omdat dit de belangrijkste regionale specialisatie is en de naamgever van de regio;
5. **ICT**, omdat deze – voor een deel – een inhoudelijk en innovatieve sector is en bovendien een regionale specialisatie;
6. **Metaal**, niet de omvangrijkste sector, maar wel een regionale specialisatie;
7. **Transport en logistiek** (inclusief de groothandel buiten het foodcluster), omdat deze een behoorlijke omvang heeft, omdat de ligging van de regio op belangrijke west-oost assen als een sterk punt kan worden gezien en vanwege de relatie met de food-groothandel.
8. Daarnaast is de **overige industrie** onderscheiden.

In 2022 geeft deze indeling het volgende beeld weer in termen van aantallen banen en vestigingen voor de aandachtssectoren van Regio Foodvalley:

	Banen		Vestigingen	
	2022	% Totaal	2022	% Totaal
Bouwnijverheid	14.480	7,4%	5.250	13,3%
Creatieve industrie	6.050	3,1%	3.300	8,4%
Energie en Milieutechnologie	9.250	4,7%	1.570	4,0%
Foodcluster	14.310	7,3%	730	1,8%
w.v. Food-industrie	6.250	3,2%	220	0,6%
w.v. Food-groothandel	5.250	2,7%	410	1,0%
w.v. Food-dienstverlening	2.810	1,4%	100	0,3%
ICT	6.390	3,3%	1.470	3,7%
Metaalindustrie	4.300	2,2%	450	1,1%
Overige industrie	8.660	4,4%	990	2,5%
Transport en logistiek	5.650	2,9%	710	1,8%
Totaal aandachtssectoren	69.090	35,3%	14.470	36,7%
Overige sectoren	126.610	64,7%	24.990	63,3%
Totaal alle sectoren	195.700	100%	39.460	100%

Tabel 13: Aantal banen en vestigingen per aandachtssector, Bron: PAR-Utrecht 2022 / PWE-Gelderland 2022 / LISA 2022

⁹ Bijlage 1 geeft een overzicht van de afbakening van de aandachtssectoren en de Standaard Bedrijfsindeling (SBI) van het CBS.

3.1. BANEN

In Regio Foodvalley¹⁰ bevindt zich ruim 35% van de totale werkgelegenheid in de aandachtssectoren; dit zijn ruim 69.000 banen. De bouw is de grootste aandachtssector voor de werkgelegenheid met meer dan 14.000 banen en 7% van de totale werkgelegenheid in de regio. Hierna volgt het foodcluster als grote leverancier voor de werkgelegenheid. De meeste werkgelegenheid in deze sector komt uit groothandels in voedings- en genotmiddelen, zuivelproducenten, veevoederbedrijven en speur- en ontwikkelingswerk. De bouwsector omvat samen met het foodcluster ruim 40% van de werkgelegenheid in de aandachtssectoren en 15% van de totale werkgelegenheid in Regio Foodvalley.

3.1.1. Ontwikkeling banen per aandachtssector

De aandachtssectoren groeien sneller dan de totale werkgelegenheid van Regio Foodvalley. Tussen 2010 en 2022 is het aantal banen in de aandachtssectoren toegenomen met 25%, terwijl het totaal aantal banen in Regio Foodvalley is gegroeid met 18%. De groei van de werkgelegenheid was het grootst in het foodcluster met ruim 3.700 banen. Dit komt met name door de groei van het aantal banen in speur- en ontwikkelingswerk in de agrarische sector, machine- en werktuigenbouw voor de landbouw en groothandels in voedings- en genotmiddelen. Ook de bouw, energie- en milieutechniek, ICT en creatieve industrie hebben zich sterk ontwikkeld. De groei van de werkgelegenheid in de transport en logistiek bleef in deze periode wat achter op de gemiddelde groei van de aandachtssectoren. In de overige industrie is de werkgelegenheid licht afgenomen met 400 banen.

	Banen 2010	Banen 2022	Groei abs. 2010-2022	Groei in % 2010-2022	Aandeel sector 2022
Bouwnijverheid	11.740	14.480	2.740	+23,3%	7,4%
Creatieve industrie	4.460	6.050	1.590	+35,7%	3,1%
Energie- en Milieutechniek	6.630	9.250	2.620	+39,5%	4,7%
Foodcluster	10.580	14.310	3.730	+35,3%	7,3%
w.v. Food-industrie	4.170	6.250	2.080	+49,9%	3,2%
w.v. Food-groothandel	4.640	5.250	610	+13,1%	2,7%
w.v. Food-dienstverlening	1.770	2.810	1.040	+58,8%	1,4%
ICT	4.700	6.390	1.690	+36,0%	3,3%
Metaalindustrie	3.390	4.300	910	+26,8%	2,2%
Overige industrie	9.060	8.660	-400	-4,4%	4,4%
Transport en logistiek	4.790	5.650	860	+18,0%	2,9%
Totaal aandachtssectoren	55.350	69.090	13.740	+24,8%	35,3%
Overige sectoren	110.640	126.610	15.970	+14,4%	64,7%
Totaal alle sectoren	165.990	195.700	29.710	+17,9%	100%

Tabel 14: Ontwikkeling aantal banen per aandachtssector Regio Foodvalley 2010-2022, Bron: PAR-Utrecht 2022 / PWE-Gelderland 2022

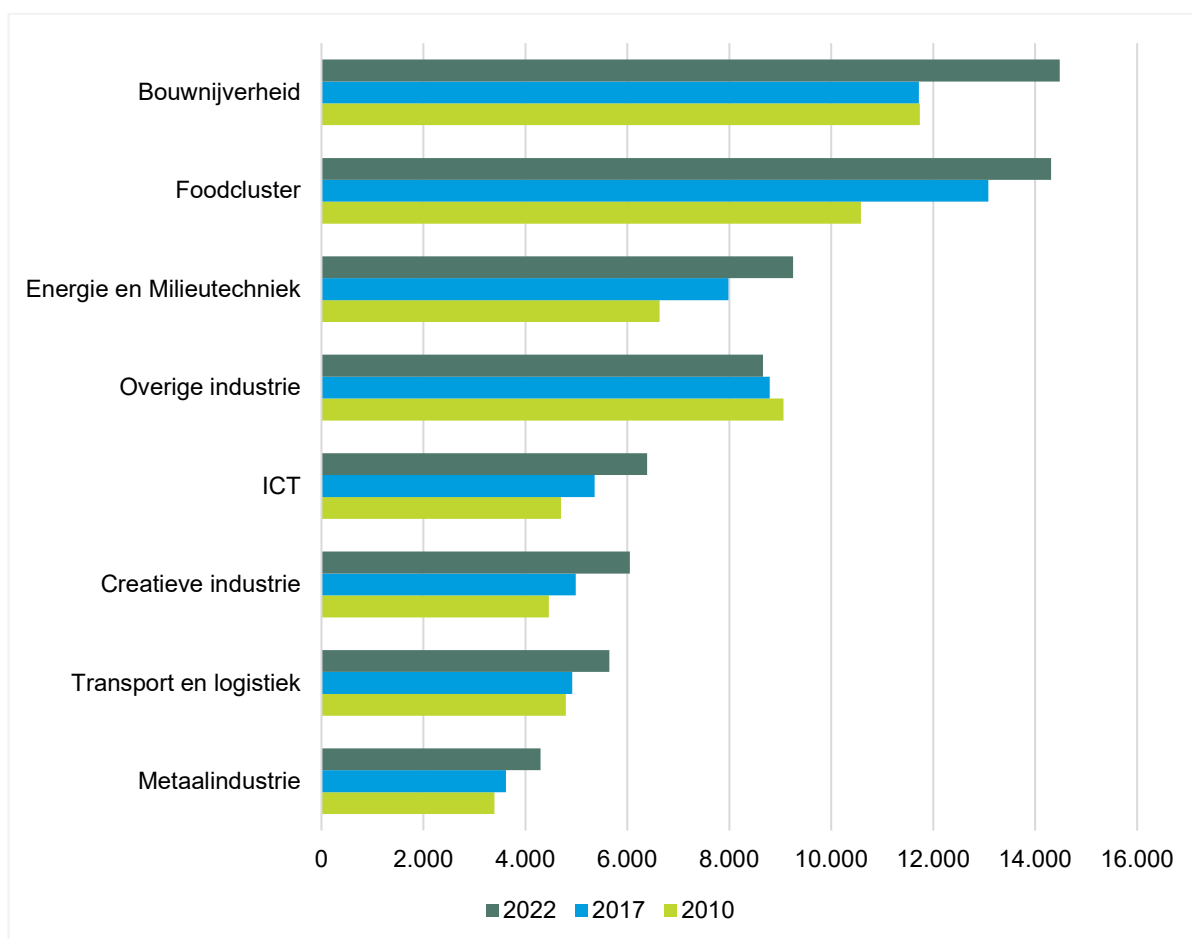
3.1.2. Vergelijking banen per aandachtssector

De bouwsector speelt een belangrijke rol in zowel Regio Foodvalley als in de provincies Gelderland, Utrecht en Nederland als geheel. Regio Foodvalley, zoals de naam al zegt, onderscheidt zich echter door het bloeiende foodcluster, dat veel sterker naar voren komt in vergelijking met de Provincie Gelderland, Provincie Utrecht en zelfs Nederland. Hoewel de aandachtssectoren specifiek zijn geselecteerd voor Regio Foodvalley, heeft elke regio zijn eigen unieke kenmerken. Zo is in de Provincie Gelderland de energie- en milieutechniek, samen met het transport, sterker aanwezig, terwijl de Provincie Utrecht uitblinkt in de ICT-sector en creatieve industrie.

¹⁰ In Bijlage 2 is een aanvullend overzicht opgenomen van de cijfers **per gemeente** van Regio Foodvalley.
22 | Innovatiemonitor Regio Foodvalley

	Regio Foodvalley	Provincie Gelderland	Provincie Utrecht	Nederland
Bouwnijverheid	7,4%	6,1%	5,3%	5,8%
Creative industrie	3,1%	3,5%	4,3%	4,1%
Energie- en Milieutechniek	4,7%	4,9%	4,0%	4,6%
Foodcluster	7,3%	4,6%	3,1%	3,7%
w.v. Food-industrie	3,2%	2,6%	1,1%	1,8%
w.v. Food-groothandel	2,7%	1,6%	1,7%	1,6%
w.v. Food-dienstverlening	1,4%	0,4%	0,3%	0,2%
ICT	3,3%	1,7%	5,4%	2,6%
Metaalindustrie	2,2%	1,7%	0,7%	1,4%
Overige industrie	4,4%	4,7%	2,6%	4,7%
Transport en logistiek	2,9%	3,7%	2,5%	3,3%
Totaal aandachtssectoren	35,3%	30,9%	27,9%	30,1%
Overige sectoren	64,7%	69,1%	72,1%	69,9%
Totaal alle sectoren	100%	100%	100%	100%

Tabel 15: Sectoraandeel per aandachtssector in de totale werkgelegenheid Regio Foodvalley, Provincie Gelderland, Provincie Utrecht en Nederland 2022, Bron: PAR-Utrecht 2022 / PWE-Gelderland 2022 / LISA 2022

Figuur 9: Aantal banen per aandachtssector in Regio Foodvalley, Bron: PAR-Utrecht 2022 / PWE-Gelderland 2022

3.2. VESTIGINGEN

In Regio Foodvalley¹¹ bevindt zich ruim 36% van het totaal aantal bedrijfsvestigingen in de aandachtssectoren; dit zijn ruim 14.400 vestigingen. Ook voor de vestigingen geldt dat de bouw de grootste aandachtssector is met meer dan 5.000 vestigingen en 13% van het totaal aantal vestigingen in de regio. Daarnaast is de creatieve industrie een belangrijke sector met 3.300 vestigingen. Deze sector bestaat met name uit scheppende kunst, fotografie, reclamebureaus, communicatiebureaus, grafisch ontwerp, podiumkunst en dergelijke. Hierna volgen de energie- en milieutechniek en de ICT als grote sectoren met veel vestigingen. Hoewel het foodcluster een grote aandachtssector is voor de werkgelegenheid in Regio Foodvalley, heeft deze aandachtssector geen groot aandeel (1,8%) in het totaal aantal vestigingen van de regio.

	2010	2022	Groei abs. 2010-2022	Groei in % 2010-2022	Aandeel sector 2022
Bouwnijverheid	3.180	5.250	2.070	65,1%	13,3%
Creatieve Industrie	1.480	3.300	1.820	123,0%	8,4%
Energie en Milieutechniek	1.010	1.570	560	55,4%	4,0%
Foodcluster	560	730	170	30,4%	1,8%
w.v. Food-industrie	150	220	70	46,7%	0,6%
w.v. Food-groothandel	350	410	60	17,1%	1,0%
w.v. Food-dienstverlening	70	100	30	42,9%	0,3%
ICT	860	1.470	610	70,9%	3,7%
Metaalindustrie	350	450	100	28,6%	1,1%
Overige industrie	750	990	240	32,0%	2,5%
Transport en Logistiek	470	710	240	51,1%	1,8%
Totaal aandachtssectoren	8.660	14.470	5.810	67,1%	36,7%
Overige sectoren	16.250	24.990	8.740	53,8%	63,3%
Totaal alle vestigingen	24.910	39.460	14.550	58,4%	100%

Tabel 16: Ontwikkeling aantal vestigingen per aandachtssector Regio Foodvalley 2010-2022, Bron: PAR-Utrecht 2022 / PWE-Gelderland 2022

3.2.1. Ontwikkeling vestigingen per aandachtssector

In lijn met de groei van de werkgelegenheid, laten ook de vestigingen in de aandachtssectoren een snellere groei zien dan de vestigingen in alle sectoren van Regio Foodvalley. Tussen 2010 en 2022 is het aantal vestigingen in de aandachtssectoren toegenomen met 67%, terwijl het totaal aantal vestigingen in Regio Foodvalley is gegroeid met 58%. De groei van het aantal vestigingen was het grootst in de bouwsector met ruim 2.000 vestigingen. Dit komt met name door de groei van het aantal vestigingen in de utiliteitsbouw, timmermansbedrijven, elektrotechnische bouwinstallatiebedrijven, schilders en loodgieters. Ook de creatieve industrie, ICT en energie- en milieutechniek hebben zich sterk ontwikkeld. De groei van het aantal vestigingen in de overige industrie, het foodcluster en de metaalindustrie bleef in deze periode wat achter op de gemiddelde groei van de aandachtssectoren.

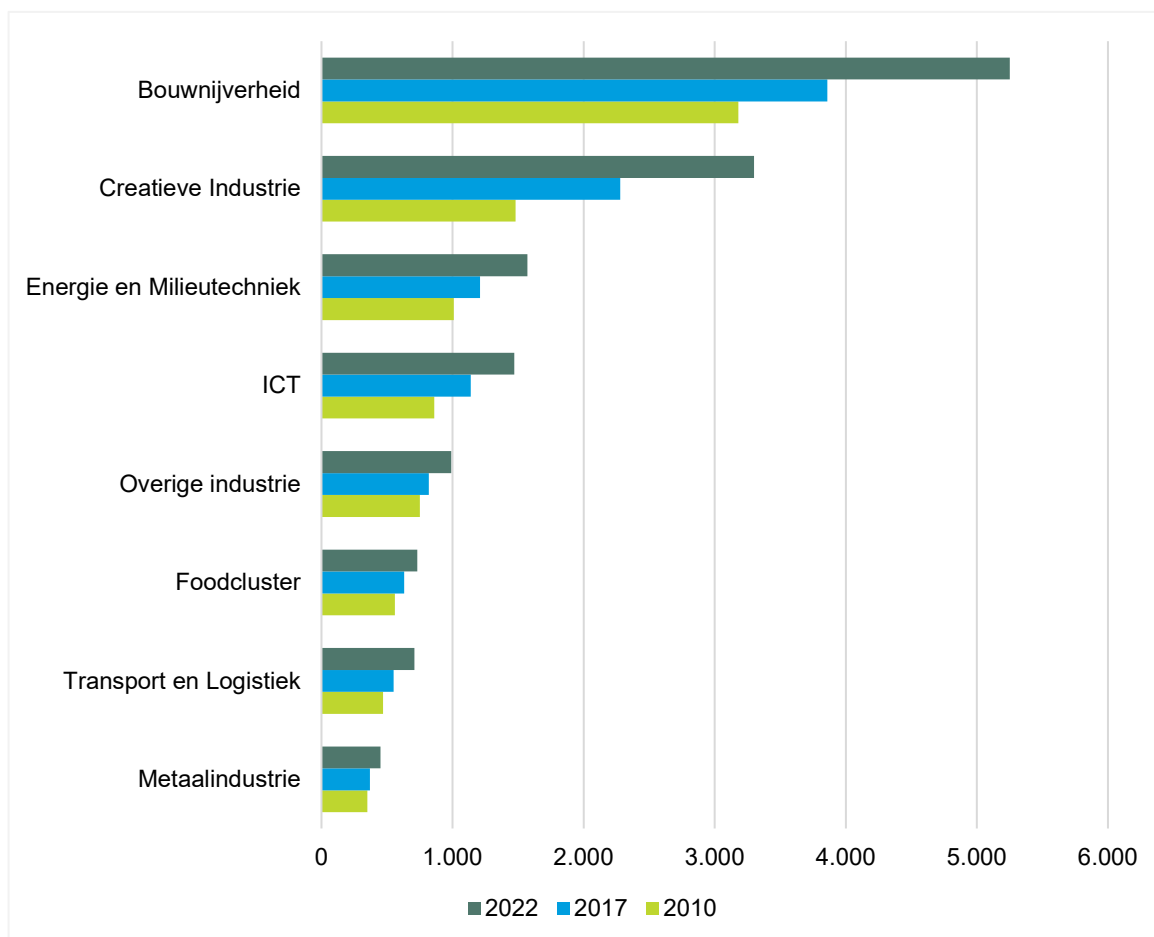
3.2.2. Vergelijking vestigingen per aandachtssector

In Regio Foodvalley komt de bloeiende bouwsector veel nadrukkelijker naar voren in vergelijking met de provincies Gelderland en Utrecht en Nederland als geheel. Ook de vestigingen in de energie- en milieutechniek, het foodcluster en de metaalindustrie hebben een groter aandeel in de totale bedrijvigheid van Regio Foodvalley. Aan de andere kant floreert de ICT sector in de Provincie Utrecht. Evenzo is de creatieve industrie sterker vertegenwoordigd in de Provincie Gelderland, Provincie Utrecht en Nederland dan in Regio Foodvalley.

¹¹ In Bijlage 2 is een aanvullend overzicht opgenomen van de cijfers **per gemeente** van Regio Foodvalley.
24 | Innovatiemonitor Regio Foodvalley

	Regio Foodvalley	Provincie Gelderland	Provincie Utrecht	Nederland
Bouwnijverheid	13,3%	10,9%	8,5%	10,9%
Creatieve industrie	8,4%	10,1%	12,9%	11,3%
Energie- en Milieutechniek	4,0%	3,6%	2,8%	3,1%
Foodcluster	1,8%	1,5%	1,2%	1,5%
w.v. Food-industrie	0,6%	0,5%	0,4%	0,5%
w.v. Food-groothandel	1,0%	0,8%	0,8%	1,0%
w.v. Food-dienstverlening	0,3%	0,1%	0,1%	0,1%
ICT	3,7%	3,2%	5,0%	3,6%
Metaalindustrie	1,1%	0,8%	0,4%	0,7%
Overige industrie	2,5%	2,3%	1,7%	2,1%
Transport en logistiek	1,8%	1,8%	1,8%	2,1%
Totaal aandachtssectoren	36,7%	34,0%	34,3%	35,3%
Overige sectoren	63,3%	66,0%	65,7%	64,7%
Totaal alle sectoren	100%	100%	100%	100%

Tabel 17: Aantal vestigingen per aandachtssector Regio Foodvalley, Provincie Gelderland en Nederland 2022, Bron: PAR-Utrecht 2022 / PWE-Gelderland 2022 / LISA 2022

Figuur 10: Aantal vestigingen per aandachtssector in Regio Foodvalley, Bron: PAR-Utrecht/PWE-Gelderland 2022

3.3. LOCATIEQUOTIËNT VAN DE AANDACHTSSECTOREN

Ook voor de aandachtssectoren in Regio Foodvalley is het locatiequotiënt bepaald. Hieruit komt duidelijk naar voren dat het foodcluster, de metaalindustrie en ICT sterke specialisaties van de regio zijn en dit in 2010 ook al waren. Daarbij is de bouwsector opgekomen als specialisatie. In de creatieve industrie is het locatiequotiënt afgenomen, terwijl de sector qua omvang fors is gegroeid. Dat betekent dat de groei van de creatieve industrie buiten de regio groter is geweest. Ook in de transport en logistiek en overige industrie treffen we de omgekeerde beweging van afnemende specialisatie aan. Daarbij is in de overige industrie zowel sprake van krimp als van een afnemende specialisatie. Deze sectoren ontwikkelen zich elders duidelijk sterker.

	Regio Foodvalley		Provincie Gelderland		Provincie Utrecht	
	2010	2022	2010	2022	2010	2022
Bouwnijverheid	115	127	103	104	98	89
Creatieve Industrie	80	76	90	85	102	75
Energie en Milieutechniek	85	103	99	107	89	77
Foodcluster	187	200	119	125	85	68
ICT	147	124	79	65	269	168
Metaalindustrie	142	159	110	121	60	53
Overige industrie	101	95	109	102	61	58
Transport en logistiek	105	88	105	114	79	54

Tabel 18: Locatiequotiënt per aandachtssector Regio Foodvalley, Provincie Gelderland en Provincie Utrecht 2010 en 2022, Bron: PAR-Utrecht 2022 / PWE-Gelderland 2022 / LISA 2022

3.3.1. Foodcluster

Het foodcluster is de grootste specialisatie van de regio. Het bestaat uit verschillende onderdelen: de voedselindustrie, groothandel in voedsel en verschillende vormen van zakelijke dienstverlening. Binnen de food-industrie zijn bedrijven actief met een breed scala aan activiteiten in de voedselproductie- en verwerkingsketen, zoals slachterijen, diervoederproducenten, producenten van voedingsmiddelen en machinebouwers voor de landbouw en voedselindustrie. De food-groothandel bestaat voornamelijk uit groothandel in landbouwproducten, voedingsmiddelen, veevoeder, landbouwmachines en werktuigen, maar ook uit veilingen van foodproducten. Supermarkten en landbouwwinkels behoren niet tot de food-groothandel. Binnen de food-dienstverlening gaat het met name om speur- en ontwikkelingswerk op het gebied van agrarische producten, processen, gezondheid en voeding.

De food-industrie en food-groothandel zijn binnen het foodcluster ongeveer even groot qua aantal arbeidsplaatsen. De food-dienstverlening is de kleinste sector binnen het foodcluster. Tussen 2010 en 2022 is de food-industrie het sterkst gegroeid met ruim 2.000 banen, maar ook in de food-groothandel en food-dienstverlening was de groei van het aantal arbeidsplaatsen aanzienlijk. De regionale specialisatie uitgedrukt in het locatiequotiënt is het hoogst in de food-dienstverlening (608). Deze grote mate van specialisatie is het gevolg van de aanwezigheid van de WUR en daarmee samenhangende activiteiten (De Haas et al., 2018).

	Omvang 2010	Omvang 2022	Groei 2010-2022	LQ 2010	LQ 2022
Foodcluster	10.580	14.310	3.730	187	200
Food-industrie	4.170	6.250	2.080	149	178
Food-groothandel	4.640	5.250	610	182	165
Food-dienstverlening	1.770	2.810	1.040	541	608

Tabel 19: Onderdelen van het foodcluster: omvang, groei en locatiequotiënt, Bron: PAR-Utrecht 2022 / PWE-Gelderland 2022, LISA 2022

3.3.2. Vergelijking locatiequotiënt aandachtssectoren

In vergelijking met Regio Foodvalley heeft de Provincie Gelderland minder uitgesproken specialisaties met een locatiequotiënt van 120 of meer. Ook in de Provincie Gelderland is het foodcluster de grootste specialisatie, die sinds 2010 alleen maar sterker is geworden. De metaalindustrie en transport en logistiek zijn opkomende regionale specialisaties van de Provincie Gelderland. Net als in Regio Foodvalley, is ook in de Provincie Gelderland een afnemende regionale specialisatie aan te treffen in de overige industrie. In de Provincie Utrecht is de ICT de sterkste specialisatie, die sinds 2010 aanzienlijk is afgenomen. Ook bij de andere aandachtssectoren in de Provincie Utrecht is de omgekeerde beweging van afnemende regionale specialisatie aan te treffen, terwijl de werkgelegenheid in deze sectoren is toegenomen. Deze sectoren ontwikkelen zich elders duidelijk sterker.

3.3.3. Locatiequotiënt aandachtssectoren per gemeente

Hiervoor is aangegeven dat het foodcluster de grootste specialisatie van Regio Foodvalley is. Dit is ook terug te zien in het locatiequotiënt van de acht regiogemeenten, met uitzondering van de gemeente Rhenen. Binnen het foodcluster heeft de food-dienstverlening in de gemeente Wageningen een extreem hoog locatiequotiënt, wat niet verrassend is vanwege de aanwezigheid van de WUR. In de andere gemeenten hebben we te maken met verschillende profielen. In Barneveld, Nijkerk, Renswoude en Scherpenzeel zijn de bouw, metaalindustrie en het foodcluster sterke specialisaties. In Rhenen zijn de metaalindustrie en de bouwnijverheid de grootste specialisaties. Veenendaal onderscheidt zich met een belangrijke specialisatie in de ICT sector, maar ook de metaalindustrie en het foodcluster zijn gespecialiseerde sectoren. Naast de grote specialisatie in het foodcluster, is Wageningen ook gespecialiseerd in de energie- en milieutechniek.

	Barneveld		Ede		Nijkerk		Renswoude	
	2010	2022	2010	2022	2010	2022	2010	2022
Bouwnijverheid	125	162	115	119	143	190	125	162
Creatieve Industrie	72	55	86	101	131	57	22	35
Energie en Milieutechniek	82	119	82	96	91	92	62	56
Foodcluster	118	179	115	121	380	340	866	767
w.v. Food-industrie	119	244	108	110	553	483	43	16
w.v. Food-groothandel	131	134	95	104	239	231	1882	1705
w.v. Food-dienstverlening	0	0	328	320	0	0	0	0
ICT	147	122	86	89	126	105	19	33
Metaalindustrie	125	163	85	118	72	124	456	393
Overige industrie	106	113	104	93	92	89	61	68
Transport en Logistiek	195	108	80	73	106	123	186	96

	Rhenen		Scherpenzeel		Veenendaal		Wageningen	
	2010	2022	2010	2022	2010	2022	2010	2022
Bouwnijverheid	211	193	153	160	105	103	47	27
Creatieve Industrie	56	86	29	63	63	73	71	70
Energie en Milieutechniek	65	70	41	51	90	110	105	120
Foodcluster	50	48	557	300	109	131	288	336
w.v. Food-industrie	71	81	71	65	67	139	72	63
w.v. Food-groothandel	33	18	1161	588	169	138	61	77
w.v. Food-dienstverlening	0	0	0	99	0	25	3921	4216
ICT	88	61	37	53	313	267	152	82
Metaalindustrie	200	263	183	152	332	296	42	31
Overige industrie	63	50	195	360	143	114	18	14
Transport en Logistiek	37	13	131	241	113	105	22	22

Tabel 20 en 21: Locatiequotiënt per aandachtssector per gemeente Regio Foodvalley 2010 en 2022, Bron: PAR-Utrecht 2022 / PWE-Gelderland 2022 / LISA 2022

4. INNOVATIEPROCESSEN OP BEDRIJVEN

Om een goed beeld te krijgen van de manier waarop bedrijven in Regio Foodvalley aan innovaties werken, is een enquête gehouden onder bedrijven die tot de acht aandachtssectoren behoren. Uit deze groep bedrijven is een steekproef getrokken van ruim 1.500 bedrijven die minimaal vijf werknemers hebben. De selectie van de bedrijven heeft plaatsgevonden met behulp van de Provinciale Werkgelegenheid Enquête (PWE) en het Provinciaal ArbeidsplaatsenRegister (PAR). De bedrijven in de steekproef kregen per post een brief toegestuurd met een link naar de digitale enquête, gevolgd door een herinneringsbrief met de mogelijkheid om de vragenlijst schriftelijk in te vullen. De bedrijven die daarop niet hebben gereageerd, zijn vervolgens nagebeld. In totaal hebben 300 bedrijven de enquêtevragen beantwoord, wat overeenkomt met het aantal respondenten dat in 2018 de vragenlijst heeft ingevuld. In Bijlage 3 wordt de steekproefopzet nader toegelicht.

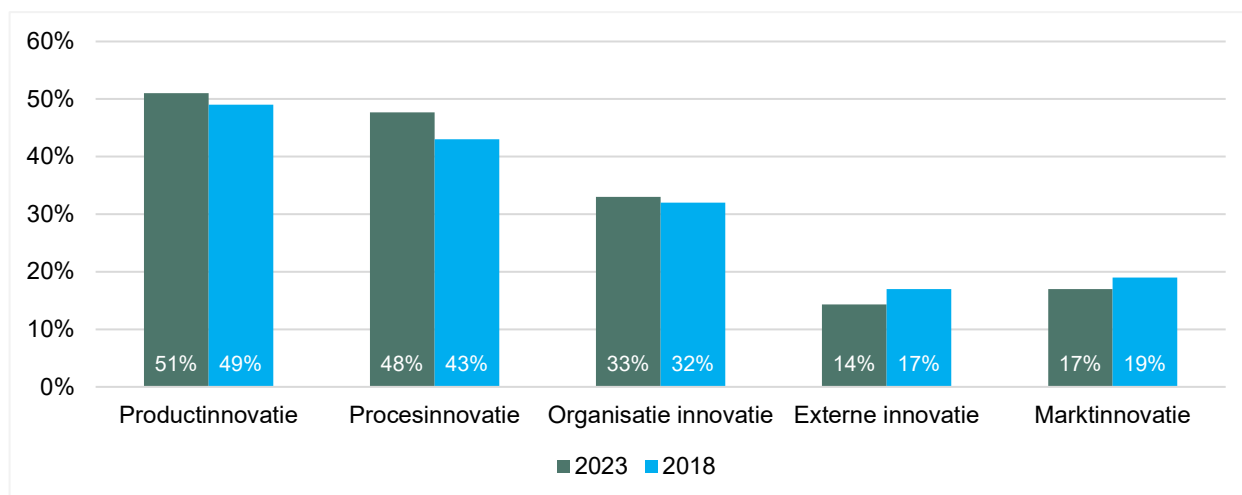
4.1. INNOVATIETYPEN

Innovatie is een vernieuwing die tot verbetering leidt, zo luidt de eenvoudigste definitie voor innovatie. We maken een onderscheid in verschillende soorten innovatie:

1. **Productinnovatie:** een introductie van een nieuw of sterk verbeterd product (goed of dienst)
2. **Procesinnovatie:** een vernieuwing of sterke verbetering van het productieproces, de distributie of van activiteiten die de productie ondersteunen
3. **Organisatie innovatie:** een vernieuwing of sterke verbetering van de organisatie van het bedrijf (management, besluitvorming, kwaliteitsbeheer, opleiding medewerkers)
4. **Externe innovatie:** nieuwe vormen van samenwerking met andere partijen
5. **Marktinnovatie:** nieuwe of sterke verbetering van marketing via productontwerp, -verpakking, -promotie of prijsstelling

4.1.1. Innovatie in Regio Foodvalley

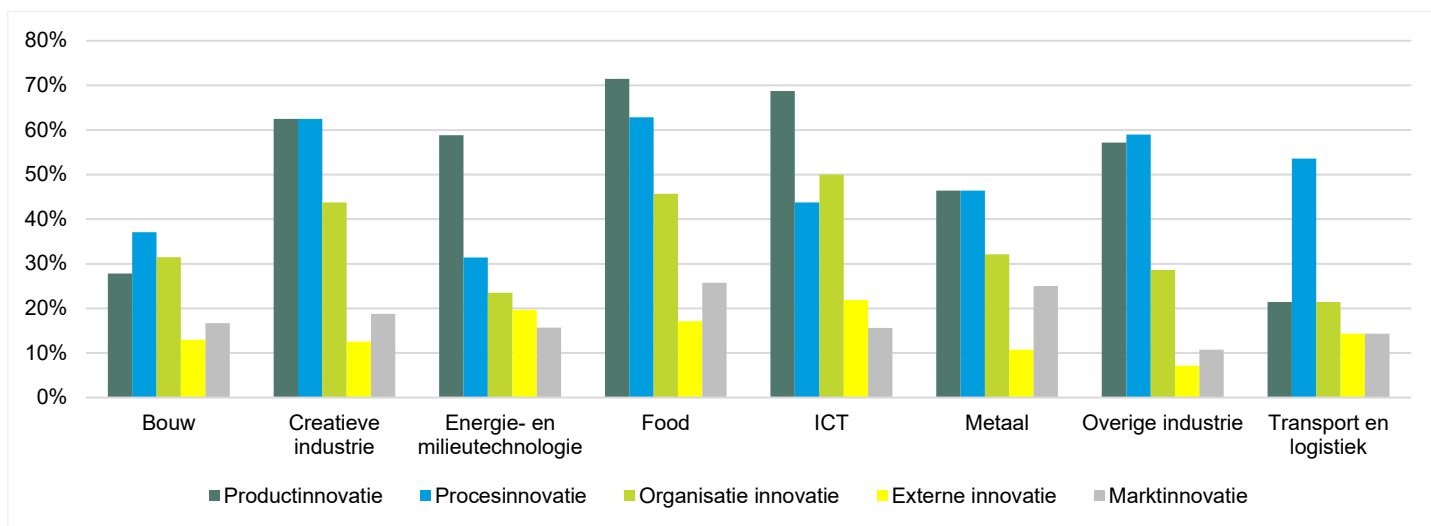
In de enquête is gevraagd welke bedrijven actief zijn met innovaties en aan welke typen innovatie het meest wordt gewerkt. Hierbij konden de bedrijven meer dan één type innovatie opgeven. Figuur 11 laat zien dat productinnovatie het meest voorkomt in de aandachtssectoren, meer dan de helft van de respondenten is hierin actief. Dit kan worden verklaard doordat het grootste deel van de bedrijvigheid in Regio Foodvalley bestaat uit MKB-bedrijven, die actief bezig zijn met het ontwikkelen van slimme producten om hun bedrijfsactiviteiten uit te breiden. Hierna volgen achtereenvolgens procesinnovatie, innovatie in de interne organisatie en innovatie in de marketing. Activiteiten gericht op innovaties in de externe organisatie komen het minste voor. Ten opzichte van 2018 zijn er in 2023 geen grote verschillen in de innovatietypen waarin bedrijven in Regio Foodvalley actief zijn. Figuur 11 laat met name een toename in procesinnovaties zien.

Figuur 11: Type innovatie waarin bedrijven in Regio Foodvalley actief zijn (% van alle respondenten)

4.1.2. Innovatie in de aandachtssectoren

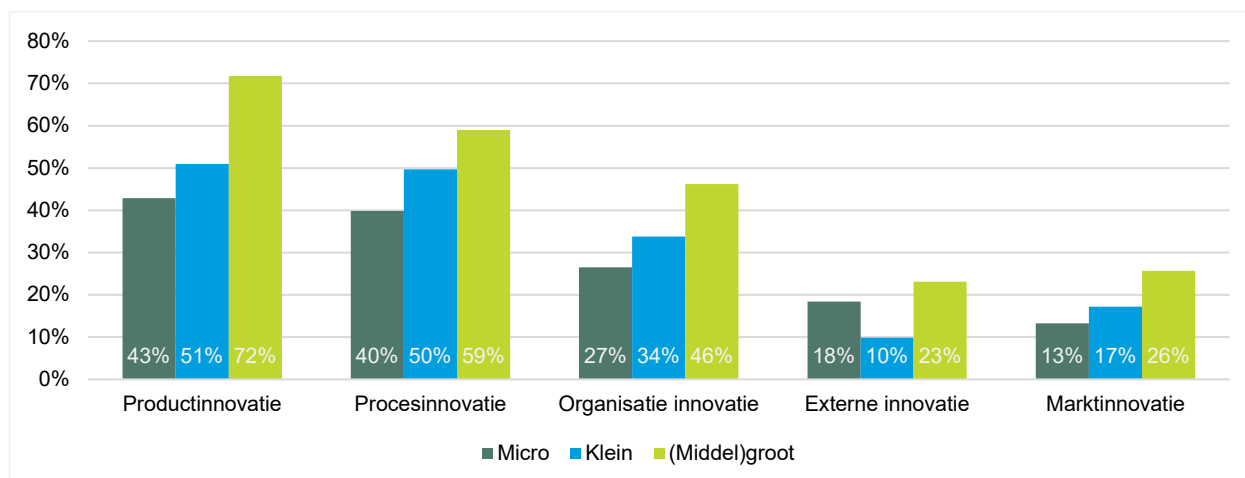
Uit de enquêteresultaten blijkt dat de meeste innovaties plaatsvinden in het foodcluster, de ICT en de creatieve industrie (zie Figuur 12). De bouw- en transportbedrijven hebben beduidend minder innovatieactiviteiten vergeleken met de andere aandachtssectoren. In de meeste aandachtssectoren overheersen de productinnovaties, behalve in de bouw, de overige industrie en de transportsector. Met name in de food en ICT vinden veel productinnovaties plaats, zoals de ontwikkeling van nieuwe voedingsproducten en softwareoplossingen. Wat procesinnovaties betreft, scoren de food en creatieve industrie het hoogst, op de voet gevolgd door de overige industrie en de transportsector. Organisatorische innovatie is vooral te zien in de ICT en food. Innovaties op het gebied van externe innovatie zijn bij de ICT en energie- en milieutechnologie het belangrijkste. Innovaties in marketing zijn met name in de food en metaalindustrie aan de orde.

Figuur 12: Type innovatie per aandachtssector (percentage, 100% = alle respondenten in de betreffende aandachtssector)

4.1.3. Innovatie en bedrijfsomvang

Wie innoveert meer: grote of kleine bedrijven? Om antwoord op deze vraag te kunnen geven, is in de enquête een onderscheid gemaakt tussen drie bedrijfsgrootteklassen: microbedrijven¹² (5 tot 10 werknemers), kleine bedrijven (10 tot 50 werknemers) en middelgrote en grote bedrijven (50 en meer werknemers). Figuur 13 laat zien dat de (middel)grote bedrijven duidelijk meer innovatieactiviteiten hebben dan de kleine bedrijven en microbedrijven. Grote bedrijven beschikken doorgaans over meer financiële middelen en resources om innovaties te ontwikkelen, en ze hebben mogelijk een eigen innovatieafdeling. De microbedrijven doen minder aan innovatie dan de kleine bedrijven, met uitzondering van de innovatieactiviteiten gericht op de externe innovatie.

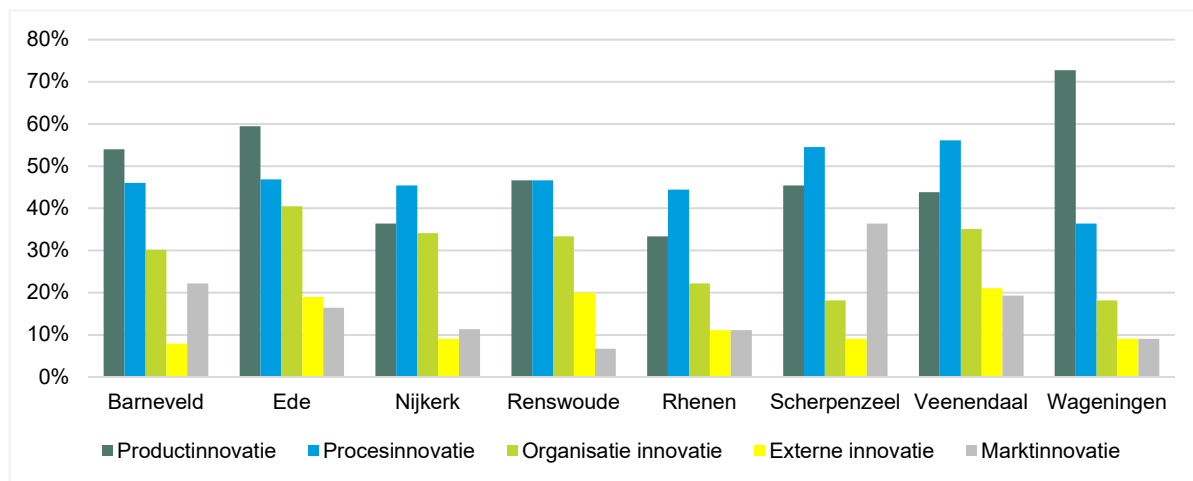

Figuur 13: Type innovatie naar bedrijfsgrootte (percentage, 100% = alle respondenten in de betreffende bedrijfsgrootte)

¹² Volgens officiële definities wordt een microbedrijf gedefinieerd als een bedrijf met 2-9 werknemers. Aangezien alleen bedrijven met minimaal 5 werknemers de innovatie-enquête in konden vullen, richten de bevindingen in dit rapport zich op microbedrijven met 5-9 werknemers.

4.1.4. Innovatie per gemeente

Zijn er verschillen in de innovatietypen tussen de acht gemeenten van Regio Foodvalley? Uit Figuur 14 blijkt dat de verschillen tussen de gemeenten niet erg groot zijn. De kleine verschillen worden veroorzaakt door de samenstelling van de bedrijvigheid en de specialisaties van iedere gemeente. In de gemeenten Wageningen, Ede en Barneveld wordt het meest gewerkt aan productinnovatie. Procesinnovatie komt het meest voor in de gemeenten Veenendaal en Scherpenzeel. Innovatie in de interne organisatie komt het sterkst naar voren in de gemeenten Ede, Veenendaal, Nijkerk en Renswoude. In alle gemeenten wordt het minst gewerkt aan innovaties in de externe organisatie en marketing, met uitzondering van de gemeente Scherpenzeel waar relatief veel marktinnovaties plaatsvinden.

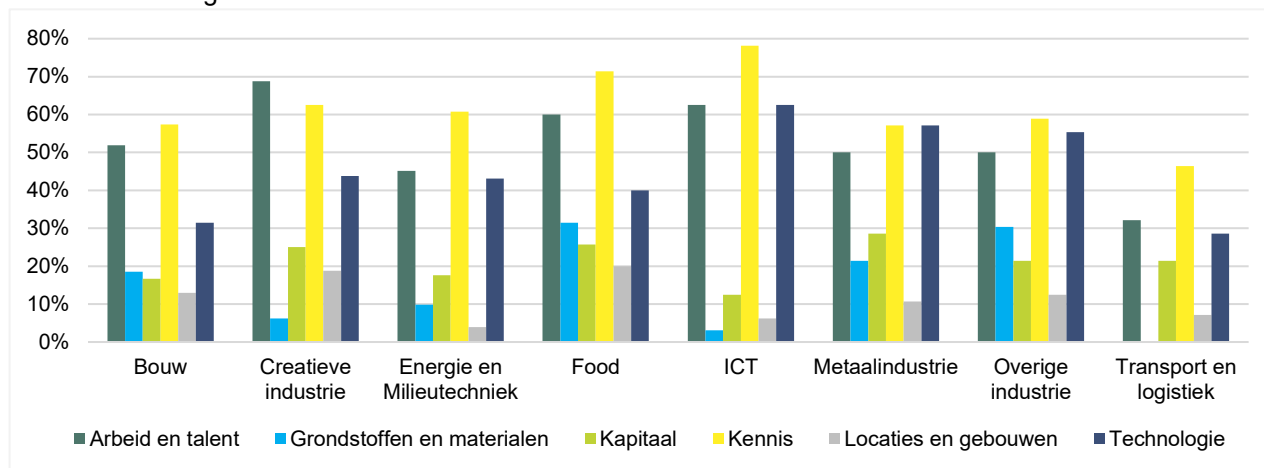
Figuur 14: Type innovatie per gemeente (percentage, 100% = alle respondenten in de betreffende gemeente)

4.2. INNOVATIEPROCES

Het succes van innovatie bij bedrijven wordt beïnvloed door verschillende factoren en uitdagingen in het innovatieproces. Om een goed beeld te krijgen van de manier waarop het innovatieproces verloopt bij de bedrijven in Regio Foodvalley, is in de enquête gevraagd naar de succesfactoren en knelpunten die zij ervaren.

4.2.1. Succesfactoren

Welke succesfactoren ervaren de bedrijven in hun innovatieproces? Uit de enquête blijkt dat de bedrijven in alle aandachtssectoren kennis, arbeid en talent en technologie als de drie belangrijkste succesfactoren in hun innovatieproces beschouwen. Grondstoffen en materialen, kapitaal en locaties dragen ook bij aan het innovatieproces, maar in mindere mate. Om een nieuw product te ontwikkelen, zijn bijvoorbeeld een geschikte locatie, nieuwe technologieën, grondstoffen en kapitaal nodig, maar de echte drijvende kracht van iedere innovatie schuilt in de mensen en hun kennis en vaardigheden.

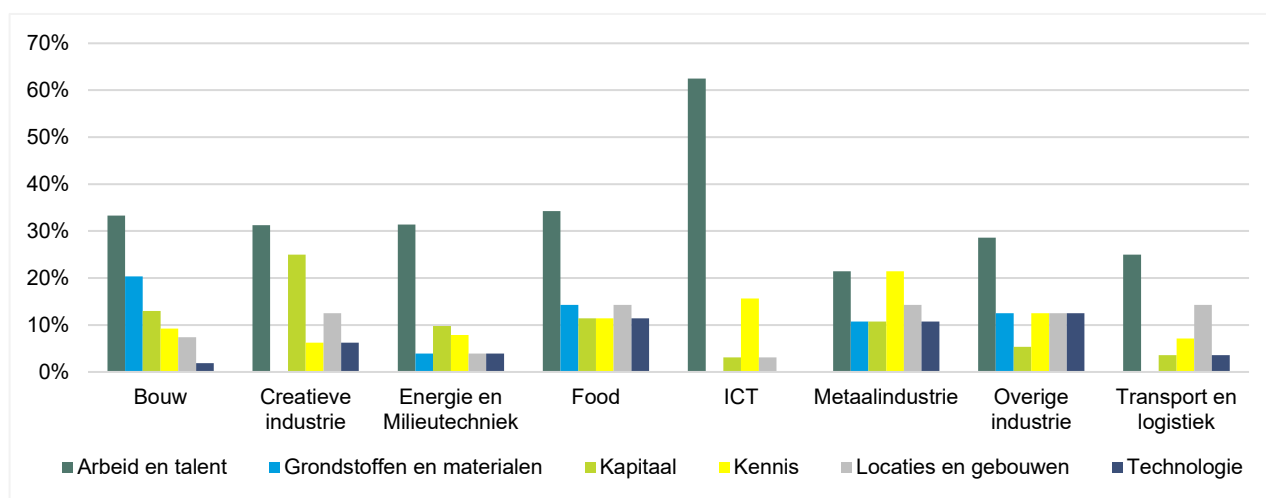

Figuur 15: Succesfactoren innovatieproces (percentage, 100% = alle respondenten in de betreffende aandachtssector)

4.2.2. Knelpunten

Hoewel arbeid en talent een cruciale succesfactor is in het innovatieproces van bedrijven, blijkt dit tegelijkertijd ook het grootste knelpunt te zijn in alle aandachtssectoren, vooral in de ICT. Uit het werkgeversonderzoek van UWV blijkt dat 63% van de vacatures in de ICT-sector in 2021 moeilijk vervulbaar was (Maurits, 2022).

Deze knappe wordt vooral veroorzaakt doordat er te weinig nieuwe ICT'ers worden opgeleid en bestaande professionals gemakkelijk van werkgever kunnen wisselen. Vooral op hbo- en wo-niveau zijn er tekorten aan ICT-professionals, zoals applicatie-, systeem- en functioneel beheerders, developers en securityspecialisten (Rabobank, 2022). Bovendien is de werkgelegenheid in de ICT-sector in het afgelopen decennium aanzienlijk gegroeid, waardoor deze sector, samen met de bouw en de industrie, behoort tot de top 3 van sectoren met het hoogste aandeel moeilijk vervulbare vacatures (Maurits, 2022). Naast deze uitdagingen noemen de transport-, metaal- en IT-bedrijven de netcongestie als een opkomend knelpunt in hun innovatieproces.

Figuur 16: Knelpunten innovatieproces (percentage, 100% = alle respondenten in de betreffende aandachtssector)

5. LOCAL BUZZ EN GLOBAL PIPELINES

Het inspelen op kansen die nieuwe technologieën en maatschappelijke ontwikkelingen met zich meebrengen, is een voorwaarde om de regionale economie toekomstbestendig te maken (Regio Foodvalley, 2020). Regio Foodvalley richt zich hierbij op het versterken van de *Local Buzz*: het regionale netwerk voor innovatie en kennisuitwisseling. Een goed lokaal of regionaal netwerk draagt bij aan onderling vertrouwen, vermindert transactiekosten, bevordert meer uitwisseling van kennis en ideeën, en draagt zo bij aan een grotere kans op kruisbestuiving die leidt tot innovaties (Bathelt et al., 2004).

Naast het regionale netwerk, zijn ook internationale verbindingen van groot belang voor innovaties in de regio. Deze internationale zakelijke netwerken worden ook wel *Global Pipelines* genoemd. Een goed functioneren hiervan is van belang voor het overbruggen van internationale (belemmerende) verschillen en leidt bovendien tot een groter potentieel aan onderlinge bevruchting van ideeën en daardoor meer vernieuwingsopties.

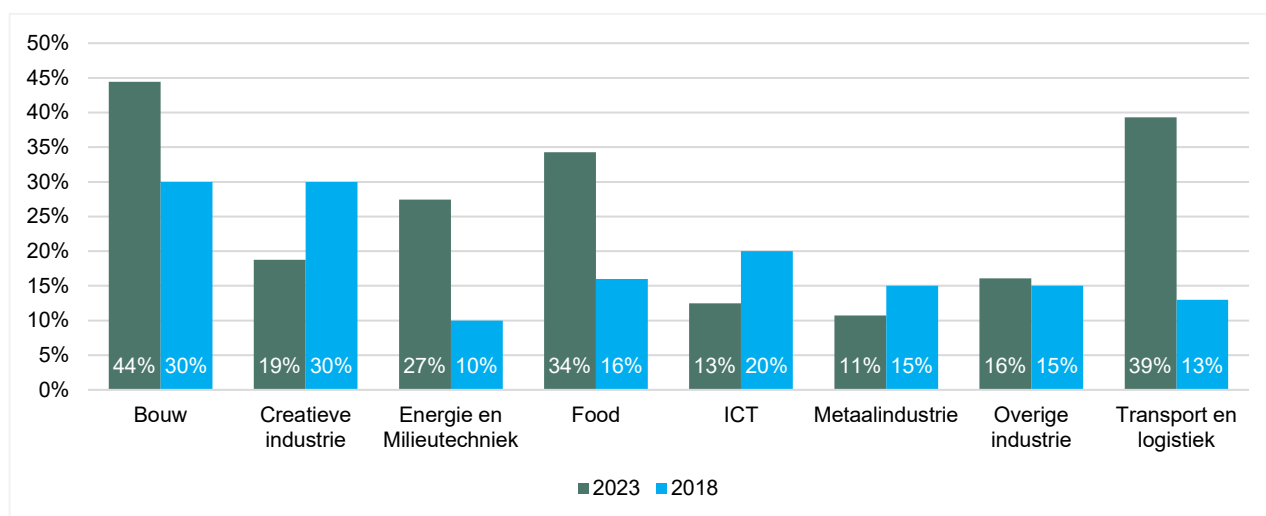
5.1. LOCAL BUZZ

Local Buzz heeft onder meer betrekking op de samenwerking bij innovatie in de eigen omgeving. In de innovatie-enquête is gevraagd of bedrijven voor innovaties lokaal of regionaal samenwerken in de eigen sector of in andere sectoren (cross overs).

5.1.1. Samenwerking in de eigen branche

Lokale en regionale samenwerking met bedrijven in de eigen sector zien we vooral bij de bouw- en transportbedrijven. Ook in het foodcluster en de energie- en milieutechnieksector zien we relatief veel bedrijven die samenwerken binnen hun eigen sector. Ten opzichte van 2018 is er duidelijk meer regionale samenwerking in deze aandachtssectoren te zien. In de andere aandachtssectoren wordt beduidend minder samengewerkt bij innovatie met de eigen branche.

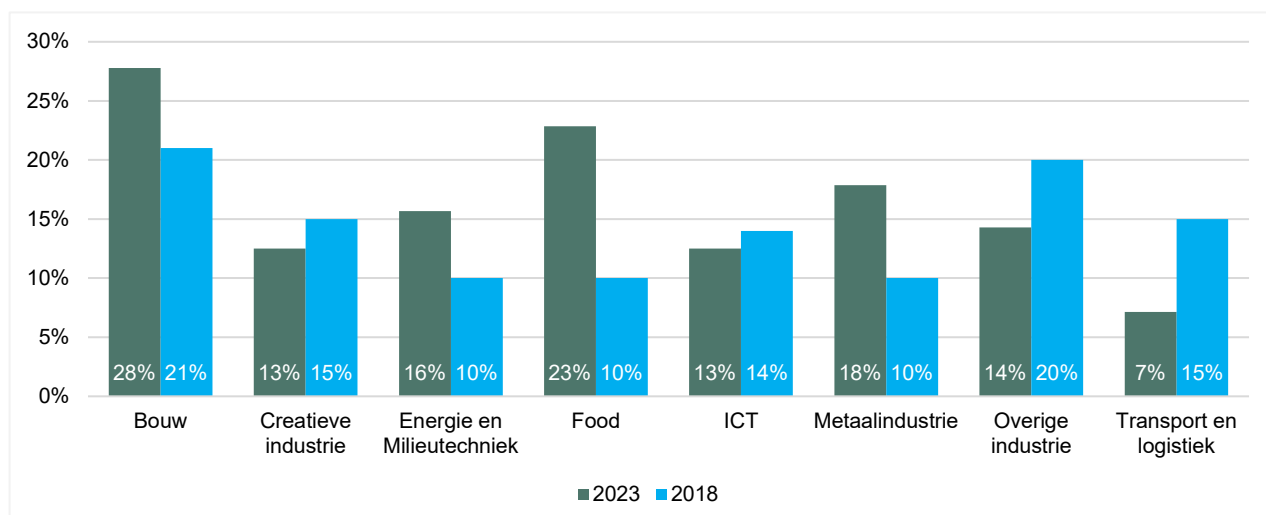
In de enquête is niet specifiek gevraagd naar de redenen voor lokale en regionale samenwerking. Dit kan bijvoorbeeld te maken hebben met de aard van activiteiten en uitdagingen binnen een sector, die om nauwe samenwerking en expertise vragen. Daarnaast kan de aanwezigheid van een cultuur van samenwerking een rol spelen. In deze sectoren zijn bedrijven gewend om kennis uit te wisselen om tot innovatieve oplossingen te komen. Hoewel deze aspecten niet expliciet zijn onderzocht in de enquête, bieden de interviews die worden afgenomen voor de Kwalitatieve Innovatiemonitor de mogelijkheid om dieper in te gaan op de redenen voor lokale en regionale samenwerking.

Figuur 17: Regionale samenwerking bij innovatie - eigen branche (percentage, 100% = alle respondenten in de betreffende aandachtssector)

5.1.2. Cross overs

Lokale en regionale samenwerking bij innovatie met andere sectoren komt veel voor in de bouw en foodsector. Daarbij zien we in het foodcluster beduidend meer crossovers dan in 2018. In de metaalindustrie wordt meer samengewerkt met andere sectoren dan met de eigen sector. Hoewel de transportbedrijven veel samenwerken met de eigen sector, geldt dit in veel mindere mate voor de samenwerking met andere sectoren. In deze aandachtssector vinden bovendien (relatief) de minste crossovers plaats.

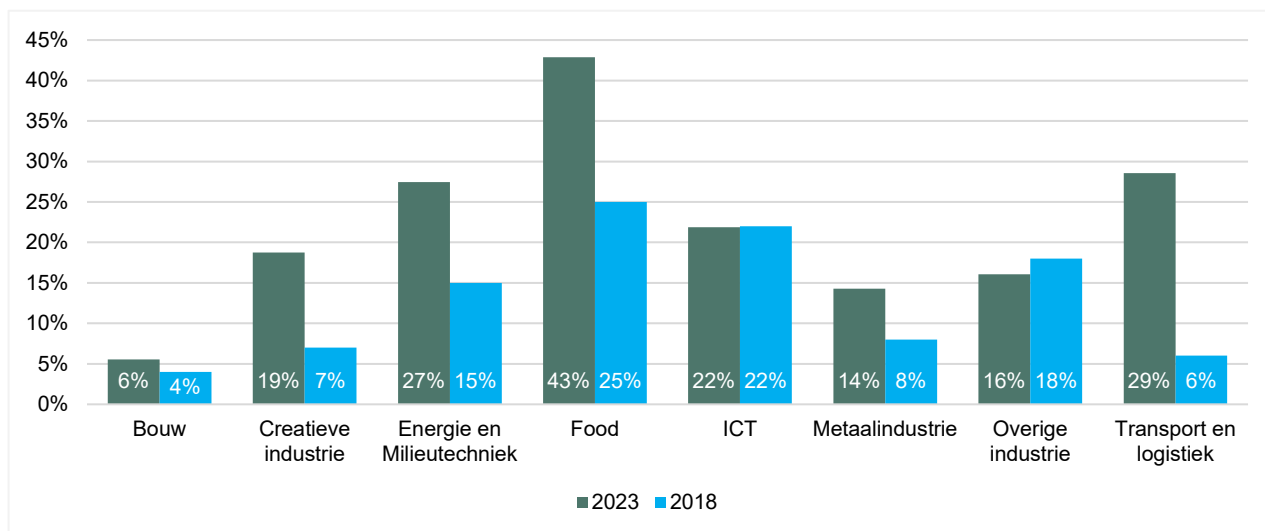
Figuur 18: Regionale samenwerking bij innovatie - cross over (percentage, 100% = alle respondenten in de betreffende aandachtssector)

5.2. GLOBAL PIPELINES

Global Pipelines staan voor de internationale zakelijke netwerken. In de innovatie-enquête is dit vertaald naar de bedrijven die voor innovaties internationaal samenwerken in de eigen sector of in andere sectoren.

5.2.1. Samenwerking in de eigen branche

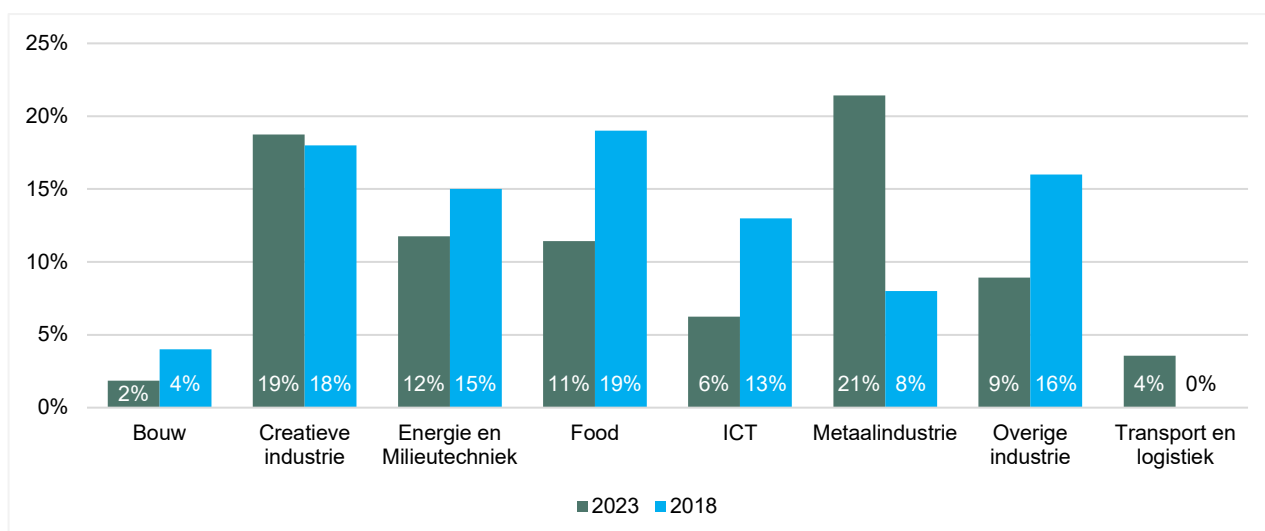
Uit Figuur 19 blijkt dat de bedrijven uit het foodcluster het meest internationaal samenwerken met bedrijven uit de eigen sector. Dit is te danken aan het sterke AgriFood cluster in Regio Foodvalley, met een internationaal toonaangevend bedrijfsleven. Ook de bedrijven uit de transportsector, de energie- en milieutechniek en ICT werken veel internationaal samen met de eigen branche. In de bouwsector wordt het minst internationaal samengewerkt bij innovatie.

Figuur 19: Internationale samenwerking bij innovatie - eigen branche (percentage, 100% = alle respondenten in de betreffende aandachtssector)

5.2.2. Cross overs

Figuur 20 laat zien dat internationale samenwerking met andere sectoren veel voorkomt in zowel de metaalindustrie als de creatieve industrie. Opvallend is dat in de metaalindustrie zelfs meer internationaal wordt samengewerkt met andere sectoren dan met de eigen sector. Daarentegen laten de andere aandachtssectoren duidelijk minder cross-overs zien bij internationale samenwerking dan bij internationale samenwerkingen met bedrijven uit dezelfde branche.

Figuur 20: Internationale samenwerking bij innovatie - cross over (percentage, 100% = alle respondenten in de betreffende aandachtssector)

6. INNOVATIEKRACHT

Innovatiekracht is in Regio Foodvalley van groot belang bij het bevorderen van de brede welvaart van haar inwoners (Regio Foodvalley, 2020). Centraal hierin staat de mate van samenwerking en ondersteuning tussen overheden, ondernemers, en onderwijs- en kennisinstellingen. Een bloeiend innovatieklimaat waarin deze samenwerking sterk is ontwikkeld, wordt ook wel de 'Triple Helix' genoemd. In de enquête is een aantal vragen opgenomen die betrekking hebben op de mate waarin bedrijven samenwerken in de Triple Helix.

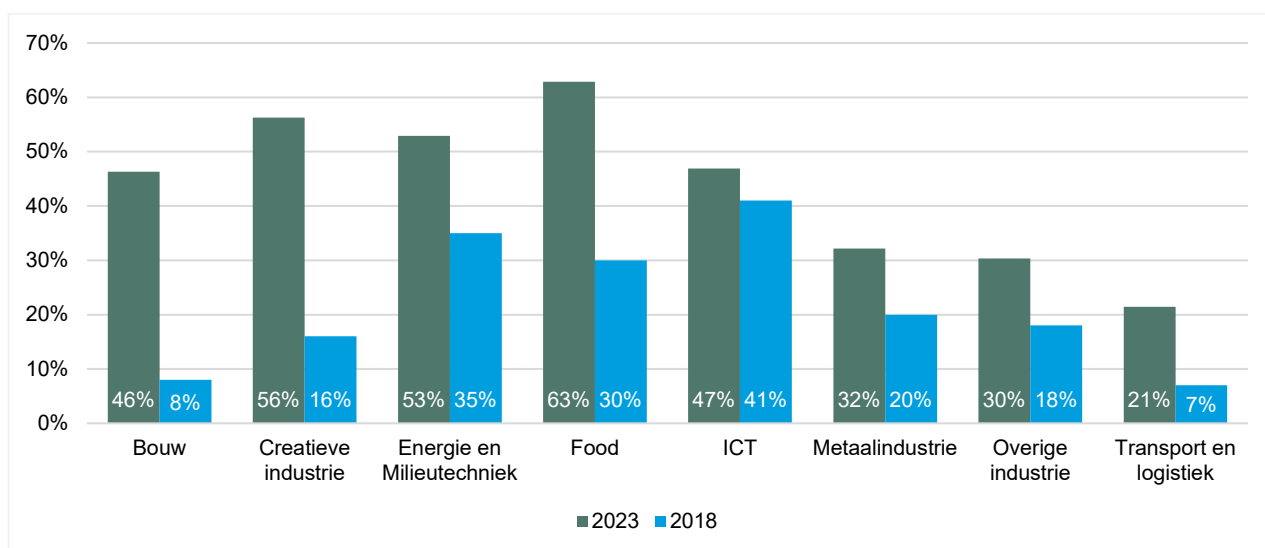
6.1. SAMENWERKING TUSSEN BEDRIJVEN EN KENNISINSTELLINGEN

Voor de werking van de Triple Helix is het van groot belang of bedrijven in de regio samenwerken met kennisinstellingen bij innovatie. Zoals geconstateerd in hoofdstuk 4, is arbeid en talent zowel een belangrijke succesfactor als een knelpunt voor het innovatieproces van bedrijven. De samenwerking met kennisinstellingen biedt daarom aanzienlijke voordelen voor bedrijven: het stelt hen in staat om jong talent vroegtijdig te ontdekken en aan te trekken, en om samen te werken aan innovaties, zoals het verbeteren van producten of vernieuwen van processen.

Uit Figuur 21 blijkt dat in het foodcluster, de creatieve industrie en de energie- en milieutechnieksector het meest wordt samengewerkt met kennisinstellingen. Ook de ICT- en bouwbedrijven werken volop samen met kennisinstellingen. In de transportsector komen de minste samenwerkingsactiviteiten met kennisinstellingen voor.

Bedrijven geven aan dat ze veel samenwerken met mbo-studenten. Zo worden de Food Academy Nijkerk (FAN) en Aeres als samenwerkingspartners door de foodbedrijven genoemd. De technische bedrijven uit de energie- en milieutechnologie en bouw werken vooral met het Technova College en Hoornbeeck College samen. Daarnaast zoeken de bouw- en ICT-bedrijven de samenwerking op met de Barneveldse Techniek Opleiding (BTO) en verschillende ROC's.

Om goed in te kunnen spelen op grote transitie, zoals de energietransitie, hebben bedrijven nu én in de toekomst veel mbo'ers nodig (Grit, 2023). Het is daarom een positieve ontwikkeling dat de bedrijven in Regio Foodvalley deze samenwerking actief opzoeken. In de innovatie-enquête van 2018 werden mbo-instellingen nauwelijks genoemd als samenwerkingspartners door de bedrijven. Sindsdien zijn er echter enkele nieuwe samenwerkingsverbanden ontstaan, zoals de Food Academy Nijkerk (FAN) en de Barneveldse Techniek Opleiding (BTO), en dat werpt nu zijn vruchten af.

Figuur 21: Samenwerking met kennisinstellingen (percentage, 100% = alle respondenten in de betreffende aandachtssector)

Naast de samenwerking met mbo-instellingen, werken de geëncquêteerde bedrijven ook samen met hbo- en wo-instellingen. Vooral bedrijven in de energie- en milieutechnologie en het foodcluster werken samen met universiteiten, zoals de Wageningen University & Research (WUR), Technische Universiteit (TU) Delft en Universiteit Twente (UT). Als het gaat om hbo-instellingen, worden de Christelijke Hogeschool Ede (CHE) en de Hogeschool Arnhem Nijmegen (HAN) het meest genoemd als samenwerkingspartners in alle aandachtssectoren. Daarnaast is de Hogere Agrarische School (HAS) een belangrijke hbo-partner in het foodcluster. Verder noemen de bedrijven een breed scala aan universiteiten (nationaal en internationaal) en hogescholen als samenwerkingspartners.

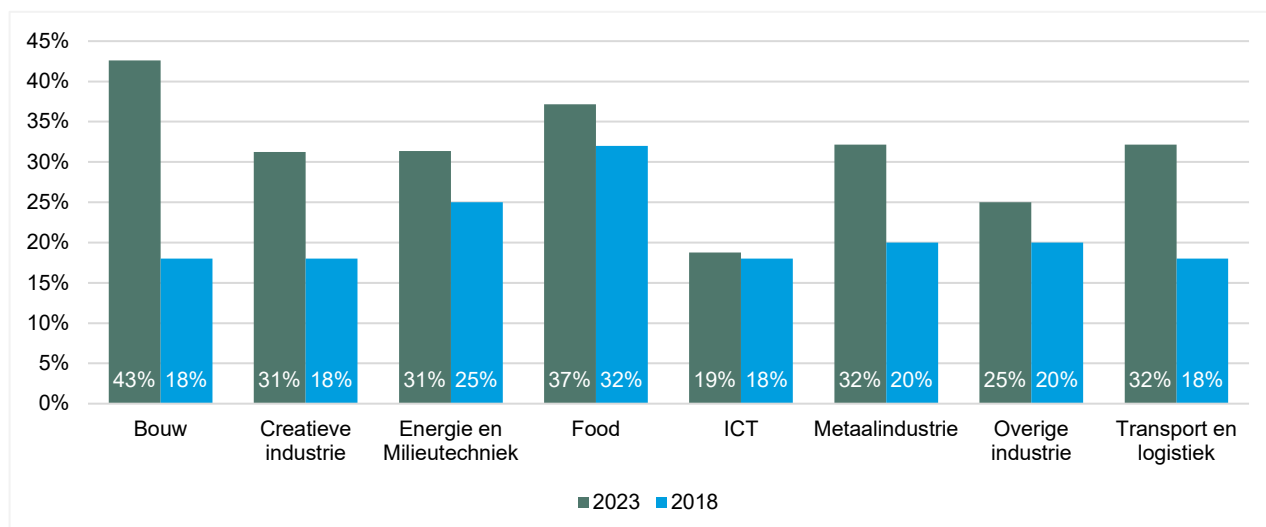
6.2. SAMENWERKING TUSSEN BEDRIJVEN EN ADVIESBUREAUS

In de innovatie-enquête is ook gevraagd of bedrijven in Regio Foodvalley samenwerken met onderzoeks- of adviesbureaus bij innovatie. Figuur 22 laat zien dat in de bouwsector en het foodcluster het meest wordt samengewerkt met onderzoeks- of adviesbureaus. In de ICT-sector komt deze samenwerking het minst voor.

De bouwbedrijven werken vooral samen met adviesbureaus binnen de branche zelf, ingenieurs- en architectenbureaus en specialistische adviesbureaus, bijvoorbeeld op het gebied van constructie en projectontwikkeling. In het foodcluster zijn er diverse samenwerkingen met bureaus op het gebied van marketingadvies, consumentenonderzoek en testen van nieuwe voedingsproducten.

Voor de energie- en milieutechnologie geldt dat deze sector samenwerkt met een breed scala aan onderzoeks- en adviesbureaus, waaronder ingenieursbureaus, materiaallaboratoria, overheidsinstanties zoals Rijkswaterstaat en gespecialiseerde adviesbureaus op het gebied van marketing, juridische zaken en management. Ook de metaalindustrie heeft nauwe samenwerkingsverbanden met ingenieursbureaus, maar ook met adviesbureaus die verschillende aspecten van de metaalindustrie behandelen, zoals lastechnieken, financiën, regelgeving en technische innovaties.

In de overige aandachtssectoren worden verschillende antwoorden gegeven. In de meeste gevallen gaat het om bureaus die in een specifieke sector actief zijn. De keuze voor een specifiek bureau hangt vaak af van de aard van het probleem of de uitdaging waarmee de sector wordt geconfronteerd.

Figuur 22: Samenwerking met onderzoeks- en adviesbureaus (percentage, 100% = alle respondenten in de betreffende aandachtssector)

6.3. SAMENWERKING TUSSEN BEDRIJVEN EN OVERHEID

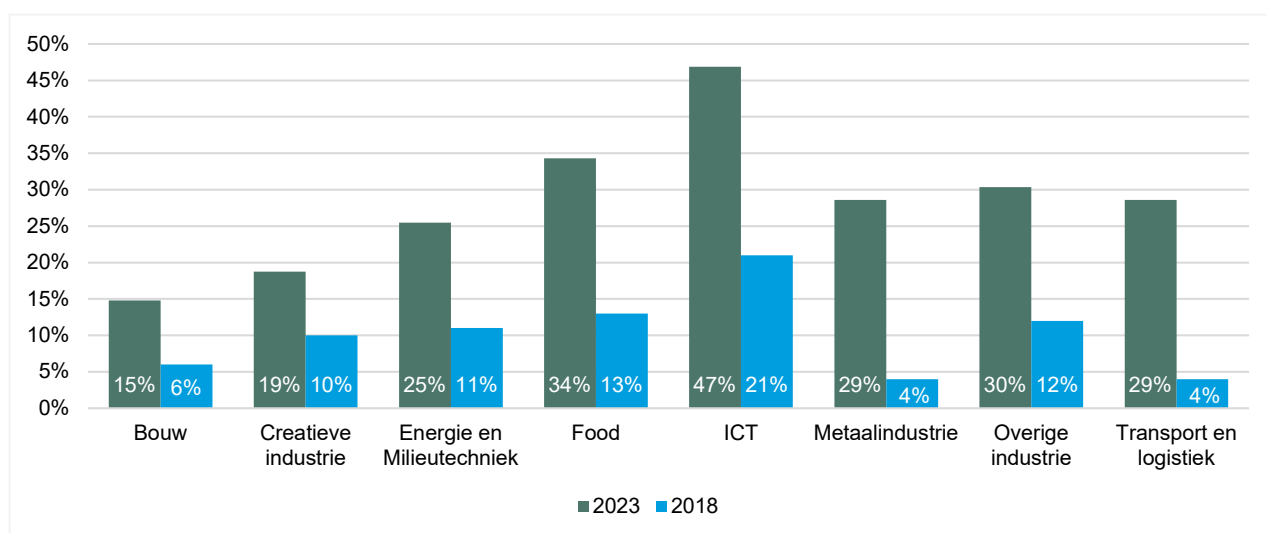
Een belangrijk middel voor de overheid om innovatie te stimuleren, is het inzetten van subsidies of fiscale maatregelen, zoals de Wet Bevordering Speur- en ontwikkelingswerk (WBSO), Innovatiebox, Milieu-investeringsaftrek (MIA) en de Willekeurige afschrijving milieu-investeringen (Vamil). In de enquête is gevraagd naar de mate waarin bedrijven in Regio Foodvalley gebruikmaken van overheidssubsidies en fiscale maatregelen.

Uit de enquête blijkt dat met name ICT bedrijven gebruik maken van subsidies, namelijk ruim 45 procent van de geënquêteerde ICT-bedrijven. De creatieve industrie en bouwbedrijven maken het minst gebruik van subsidies en fiscale voordelen (respectievelijk 19 en 15 procent). De andere aandachtssectoren bevinden zich op een gemiddeld niveau van 25 tot 30 procent van het aantal respondenten in de desbetreffende aandachtssector.

In de ICT-sector wordt door veel bedrijven gebruikgemaakt van de WBSO-subsidie, een stimuleringsregeling van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) die jaarlijks 20.000 ondernemingen ondersteunt bij Speur- en Ontwikkelingswerk (S&O). Ook in andere aandachtssectoren komt de WBSO-subsidie vaak voor.

Binnen het foodcluster worden daarnaast regionale subsidies benut, zoals de mkb-innovatievouchers vanuit de Regio Deal Foodvalley. Om innovatieve activiteiten te stimuleren, wordt binnen de Regio Deal Foodvalley gezamenlijk geïnvesteerd in nieuwe innovatiefaciliteiten, zoals demonstratie- en testfaciliteiten en pilot productiefaciliteiten. De transport- en bouwbedrijven geven aan ook gebruik te maken van subsidies voor de aanschaf van zonnepanelen.

Bedrijven in de ICT, food, overige industrie en transportsector hebben gebruikgemaakt van de Innovatiebox, een speciale tariefbox binnen de vennootschapsbelasting (vpb) ter stimulering van innovatie door ondernemers. De bouw- en foodbedrijven hebben bij hun investeringen in milieuvriendelijke bedrijfsmiddelen en technieken gebruikgemaakt van de Milieu-investeringsaftrek (MIA) en de Willekeurige afschrijving milieu-investeringen (Vamil).

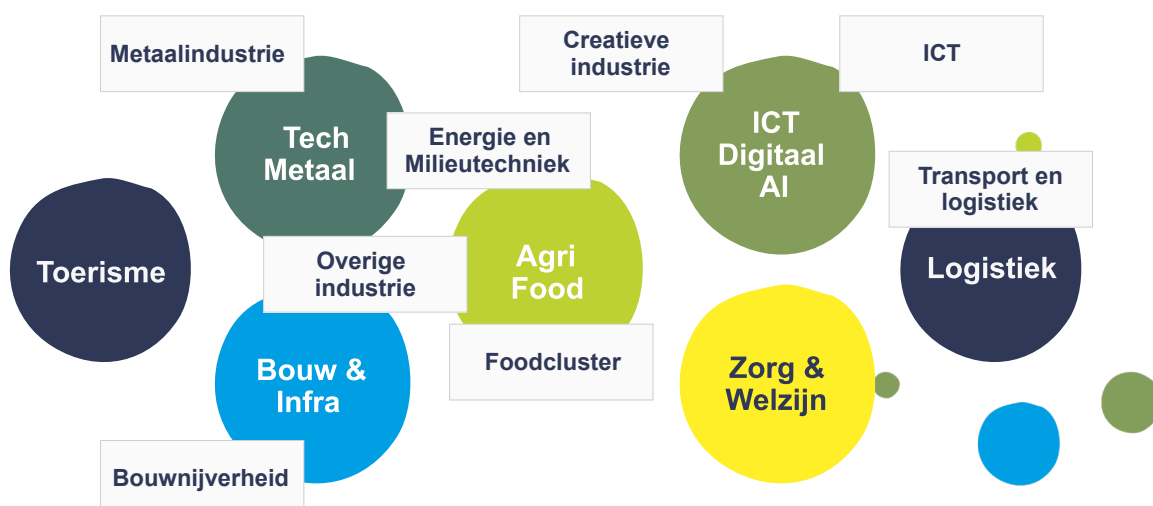
Figuur 23: Bedrijven die gebruik maken van subsidies of fiscale voordelen (percentage, 100% = alle respondenten in de betreffende aandachtssector)

7. TOTAALBEELD EN AANBEVELINGEN

Dit rapport geeft een overzicht van het kwantitatieve onderdeel van de Innovatiemonitor Regio Foodvalley. Sinds de eerste editie van de monitor, die vijf jaar geleden werd uitgebracht, beginnen de eerste patronen in de resultaten van de innovatieactiviteiten van het regionale bedrijfsleven zich langzaam af te tekenen. Het is hierbij belangrijk op te merken dat de enquêteresultaten een illustratief beeld geven van de innovatieactiviteiten in Regio Foodvalley; het zijn geen harde feiten. Hierdoor zijn de resultaten van de enquête niet direct vergelijkbaar met die van 2018, maar er kunnen wel patronen uit worden afgeleid. Daarnaast bieden de interviews in de kwalitatieve monitor de mogelijkheid om deze patronen in de praktijk te toetsen.

7.1. INNOVATIEACTIVITEITEN

- Het belang van de acht aandachtssectoren voor innovatie wordt bevestigd in het inspiratiedocument over de Economie van de Toekomst in Regio Foodvalley. In deze toekomstverkenning noemt Savelberg vijf sectoren die van groot belang zijn voor de regionale economie: AgriFood, tech en metaal, bouw en infra, ICT en zorg, aangevuld met toerisme en gespecialiseerde logistiek ter ondersteuning van deze sectoren (Savelberg, 2023). Deze sectoren sluiten nauw aan bij de aandachtssectoren van de Innovatiemonitor, waaruit blijkt dat juist deze sectoren van groot belang zijn voor het innovatieve klimaat in de regio.
- De resultaten van de Innovatiemonitor tonen aan dat de meeste aandachtssectoren een innovatief karakter hebben. Vooral het foodcluster en de ICT-sector scoren hoog op verschillende innovatie-indicatoren en vertonen veel innovatieactiviteiten.
- Innovatie in Regio Foodvalley is meer dan alleen productinnovatie. Bedrijven richten zich steeds meer op procesinnovaties en hechten ook steeds meer belang aan het innoveren van de interne organisatie, met innovaties als slimmer werken, flexibel organiseren en dynamisch managen. Deze aspecten verklaren 75% van het innovatiesucces, stellen Volberda et al. (2011).
- Middelgrote en grote bedrijven hebben duidelijker meer innovatieactiviteiten dan kleine en microbedrijven. Dit komt mogelijk door meer beschikbare financiële middelen, resources en de mogelijkheid tot het opzetten van een eigen innovatieafdeling.
- De gedachte dat de drijvende kracht van iedere innovatie schuilt in mensen en hun kennis en vaardigheden, wordt door de uitkomsten van de enquête bevestigd. In alle aandachtssectoren worden arbeid en talent, kennis en technologie als de belangrijkste succesfactoren in het innovatieproces benoemd.
- Tegelijkertijd wordt het gebrek aan personeel en expertise door de bedrijven benadrukt, vooral in de ICT-sector. De grote personeelstekorten, die bedrijven als knelpunt ervaren in hun innovatieproces, vragen om ondersteuning van Regio Foodvalley.

Figuur 24: Kansrijke sectoren Regio Foodvalley gecombineerd met de aandachtssectoren voor innovatie
37 | Innovatiemonitor Regio Foodvalley

- Lokale en regionale samenwerking bij innovatie, ook wel bekend als Local Buzz, komt in de meeste aandachtssectoren naar voren. Deze samenwerking vindt voornamelijk plaats binnen de eigen branche. Samenwerking met andere sectoren zien we vooral in de bouwsector en het foodcluster. Regio Foodvalley kan een ondersteunende rol hebben in het stimuleren van meer crossovers tussen de verschillende aandachtssectoren, zodat kansrijke ecosystemen worden bevorderd die duurzaam en langdurig kunnen bijdragen aan de economie en brede welvaart.
- Het innovatieve karakter van de aandachtssectoren blijkt ook uit de samenwerkingen die met kennisinstellingen worden aangegaan. Een positieve ontwikkeling is dat er steeds meer wordt samengewerkt met mbo-instellingen, waaronder ook met regionale initiatieven, zoals de Food Academy Nijkerk (FAN) en de Barneveldse Techniek Opleiding (BTO).
- Overheidssubsidies worden met name benut door de ICT-bedrijven. De WBSO-subsidie is het meest populair onder alle aandachtssectoren. Dit roept vragen op over het optimale gebruik van subsidies en de redenen waarom sommige bedrijven er wel of geen gebruik van maken. Regio Foodvalley kan hierbij een grotere rol spelen in het verspreiden van kennis over het benutten van subsidiemogelijkheden.

7.2. DOELSTELLINGEN REGIO FOODVALLEY

Regio Foodvalley heeft als doel om te streven naar meer externe innovatie, productinnovatie, procesinnovatie en marktinnovatie in de regio als onderdeel van het bouwen aan een toekomstbestendige regionale economie. In de resultaten zien we ten opzichte van 2018 de volgende patronen ontstaan met betrekking tot deze doelen:

- In Regio Foodvalley is een toename te zien van zowel product- als procesinnovatie bij bedrijven. Deze groei is vooral te danken aan het sterke innovatieve MKB in de regio, waar het bruist van ideeën voor de ontwikkeling van slimme producten en productieprocessen ter uitbreiding van hun bedrijfsactiviteiten.
- Hoewel ondernemers niet direct aangeven veel bezig te zijn met externe innovatie, zien we dat bedrijven in toenemende mate samenwerken met kennisinstellingen, onderzoeks- en adviesbureaus, evenals de samenwerking met bedrijven uit dezelfde branche en crossovers. Hieruit blijkt een toename van externe innovatieactiviteiten, ook al wordt dit niet altijd als externe innovatie beschreven door ondernemers. Aanvullend onderzoek biedt de mogelijkheid om dieper in te gaan op de mate waarin bedrijven in de regio zich bezighouden met externe innovatie.
- We zien geen toename van innovatieactiviteiten gericht op marketing bij de bedrijven in de regio. Dit heeft ermeê te maken dat ondernemers in de regio hun focus leggen op het creëren van nieuwe producten en processen, maar minder aandacht besteden aan het promoten van deze innovaties op de markt.

LITERATUUR

- Bathelt, H., Malmberg, A., & Maskell, P. (2004). Clusters and knowledge: Local buzz, global pipelines and the process of knowledge creation. *Progress in Human Geography*, 28(1), 31-56.
- De Haas, W., Agricola, H., Vreke, J., Boon, B., & Kievit, H. (2018, september). *Innovatiemonitor - resultaten 2018*. Regio Foodvalley.
- Grit, S. (2023, 31 oktober). *Regio in Beeld FoodValley*. UWV Arbeidsmarktinformatie en -advies. Geraadpleegd op 23 februari 2024, van <https://www.werk.nl/arbeidsmarktinformatie/regio/foodvalley/regio-in-beeld-2023>
- Kievit, H., Van der Hoef, S., Boon, B., & Suurmond, J. (2023, 17 februari). *Agrifoodmonitor Regio Foodvalley 2022*. Regio Foodvalley.
- Maurits, E. (2022, 3 februari). *Moeilijk vervulbare vacatures en behoud van personeel: ervaringen werkgevers*. UWV Arbeidsmarktinformatie en -advies. Geraadpleegd op 24 februari 2024, van <https://www.werk.nl/arbeidsmarktinformatie/werving-behoud/werkgevers-moeilijk-vervulbare-vacatures>
- Provincie Gelderland, Bureau Economisch Onderzoek, Provinciale Werkgelegenheids Enquête Gelderland & LISA. (2022). *Werkgelegenheidsstructuur en vestigingen - Food Valley [Dataset]*. Gelderland in Cijfers. Geraadpleegd op 5 februari 2024, van [https://gelderland.incijfers.nl/](https:// gelderland.incijfers.nl/)
- Regio Foodvalley. (2020, 30 juni). *Strategische Agenda 2020 - 2025*. Geraadpleegd op 23 februari 2024, van <https://www.regiofoodvalley.nl/projecten/strategische-agenda/>
- Savelberg, P. (2023, 30 maart). *NEXT ECONOMY & impact op bedrijven en ruimte in Regio Foodvalley* (versie 5). Regio Foodvalley.
- Van Kampen, M. (2022, 17 juni). *IT-sector staat op een kruispunt: rechtdoor of terug?*. Rabobank. Geraadpleegd op 26 februari 2024, van <https://www.rabobank.nl/kennis/d011268958-it-sector-staat-op-een-kruispunt-rechtdoor-of-terug>
- Volberda, H., Jansen, J., Tempelaar, M. & Heij, K. (2011, maart). Monitoren van sociale innovatie: slimmer werken, dynamisch, managen en flexibel organiseren. *Tijdschrift voor HRM*, no. 2011(1): 85-110.

BIJLAGE 1 AFBAKENING SECTOREN

CBS standaardbedrijfsindeling

De Standaard Bedrijfsindeling (SBI) is een door het CBS ontworpen classificatie van economische activiteiten en heeft als doel om een uniforme indeling van de economie te bieden ten behoeve van gedetailleerde economische analyses en statistieken.

De CBS standaardindeling onderscheidt in totaal 21 hoofdbedrijfstypen/ sectoren (A t/m U). Ten opzichte van de CBS indeling zijn in dit rapport een aantal aanpassingen gemaakt, enkele sectoren zijn samengevoegd terwijl sector G (groot- en detailhandel) is opgesplitst in twee deelsectoren. Onderstaande tabel geeft het overzicht van de in dit rapport gehanteerde standaardindeling.

	Standaard sectorindeling	Sectie	SBI-codes
1	Landbouw/Visserij	A	0111-0322
2	Industrie/delfstoffenwinning	B C	0610-3329
3	Nutsbedrijven	D E	35111-3900
4	Bouwnijverheid	F	4110-43999
5	Groothandel	G	45111-46902
6	Detailhandel/autohandel	G	4711-47999
7	Vervoer en opslag	H	4910-53202
8	Horeca	I	55101-5630
9	Informatie en communicatie	J	5811-6399
10	Financiële instellingen	K	6411-6630
11	Zakelijke dienstverlening	L M N	6810-82999
12	Openbaar bestuur	O	8411-8430
13	Onderwijs	P	85201-8560
14	Gezondheidszorg	Q	86101-88999
15	Overige dienstverlening	R S T U	90011-9900

Aandachtssectoren

Naast de standaardbedrijfsindeling, zijn voor de Innovatiemonitor acht aandachtssectoren gedefinieerd. De meeste aandachtssectoren zijn afgeleid van de Provinciale Werkgelegenheidsenquête (PWE) van de Provincie Gelderland. Hieronder wordt het overzicht gegeven van de SBI-codes die onder de aandachtssectoren vallen.

	Aandachtssector	Opmerking
1	Bouwnijverheid	Standaardindeling CBS, sectie F
2	Creatieve industrie	Indeling PWE
3	Energie en Milieutechniek (EMT)	Indeling PWE m.u.v. de SBI-codes die ook vallen onder Metaalindustrie (C 2446, C 2521, C 2529, C 2530) en Food-dienstverlening (M 72111 en M 72191)
4	Foodcluster	Indeling PWE gebaseerd op de afbakening PID FOOD door Peter Louter (PWE afbakening: PID_FOOD)
5	ICT	Indeling PWE
6	Metaalindustrie	Standaardindeling CBS
7	Overige industrie	Betreft alle SBI-codes van sectie C die geen deel uitmaken van de aandachtssectoren: Metaal, Foodcluster, Energie en Milieutechniek en Creatieve industrie
8	Transport en logistiek	Indeling Sectorinstituut Transport en Logistiek m.u.v. de SBI-codes die ook onder EMT vallen (E 3811, E 3812)

1 Bouwnijverheid	Sectie	SBI-codes
	F	4110 t/m 43999

2 Creatieve industrie	Sectie	SBI-codes
	C	1820
	J	5811, 5813, 5814, 5819, 59111, 59112, 5913, 5914, 5920, 6010, 6020, 6312
	M	7021, 71111, 71112, 7311, 7312, 74101, 74102, 74103, 74201
	N	8230
	R	90011, 90012, 90013, 9002, 9003, 90041, 91011, 91012, 91019, 91021, 91022, 9103, 93211, 93212
	S	94993, 94994

3 Energie en Milieutechniek (EMT)	Sectie	SBI-codes
	B	0610, 0620, 0910
	C	16102, 1910, 19201, 19202, 2011, 2013, 20141, 20149, 2120, 2611, 2612, 2630, 2651, 2670, 2711, 2712, 2720, 2731, 2732, 2733, 2740, 2790, 2811, 2812, 2813, 2814, 2815, 2821, 2825, 2892, 2931, 3311, 33121, 33123, 3313, 3314, 3321, 33221, 33223, 3323, 3324
	D	35111, 35112, 35113, 3512, 3513, 3514
	E	3600, 3700, 3811, 3812, 3821, 3822, 3831, 3832, 3900
	G	4612, 4652, 46711, 46712, 46713
	M	7112, 72113, 72192, 72199,

4 Foodcluster	Sectie	SBI-codes
Food-industrie	C	1011 t/m 1107, 2015, 2020, 2830, 2893
Food-groothandel	G	4611, 4617, 46211 t/m 46216, 46218, 46219, 46231, 46311 t/m 4634, 4636 t/m 4639, 4661, 46682, 46752
	N	7731, 82991
Food-dienstverlening	M	71201, 72111, 72191, 72193

5 ICT	Sectie	SBI-codes
	J	6201, 6202, 6203, 6209

6 Metaalindustrie	Sectie	SBI-codes
	C	2410 t/m 2599

7 Overige industrie	Sectie	SBI-codes
	C	1200, 1310, 1320, 1330, 1391, 1392, 1393, 1394, 1395, 1396, 1399, 1411, 1412, 1413, 1414, 1419, 1439, 1511, 1512, 1520, 16101, 1621, 1622, 16231, 16239, 1624, 1629, 1711, 17121, 17122, 17129, 17211, 17212, 1722, 1723, 1724, 1729, 1811, 18121, 18122, 18123, 18124, 18125, 18129, 1813, 1814, 2012, 2016, 2017, 2030, 2041, 2042, 2052, 2053, 2059, 2060, 2110, 2211, 2219, 2221, 2222, 2223, 2229, 2311, 2312, 2313, 2314, 2319, 2320, 2331, 2332, 2341, 2342, 2343, 2344, 2349, 2351, 2352, 23611, 23612, 2362, 2363, 2364, 2365, 2369, 2370, 2391, 2399, 2620, 2640, 2652, 2660, 2680, 2751, 2752, 2822, 2823, 2824, 2829, 2841, 2849, 2891, 2894, 2895, 2896, 2899, 2910, 29201, 29202, 2932, 3011, 3012, 3020, 3030, 3091, 3092, 3099, 31011, 31012, 3102, 3103, 3109, 3211, 3212, 3213, 3220, 3230, 3240, 32501, 32502, 3291, 32991, 32999, 33122, 3315, 3316, 3317, 3319, 33222, 3329

8 Transport en logistiek	Sectie	SBI-codes
	H	4941, 4942, 52101, 52102, 52109, 5221, 5222, 52241, 52242, 52291, 52292, 53202

BIJLAGE 2 CIJFERS PER GEMEENTE¹³

Vestigingen en arbeidsplaatsen standaardindeling sectoren per gemeente (2010-2022)

Barneveld	Vestigingen				Arbeidsplaatsen			
	2010	2022	Vershil	%	2010	2022	Vershil	%
Landbouw en Visserij	650	590	-60	-9%	1.310	1.050	-260	-20%
Industrie/delfstoffenwinning	320	490	170	53%	3.330	5.170	1.840	55%
Nutsbedrijven	10	20	10	100%	50	90	40	80%
Bouwnijverheid	730	1.330	600	82%	2.290	3.550	1.260	55%
Groothandel	500	550	50	10%	3.600	4.000	400	11%
Detailhandel/autohandel	430	630	200	47%	2.550	3.480	930	36%
Vervoer en opslag	160	180	20	13%	1.940	1.450	-490	-25%
Horeca	170	210	40	24%	1.340	1.480	140	10%
Informatie en communicatie	160	270	110	69%	1.170	1.440	270	23%
Financiële instellingen	40	30	-10	-25%	330	160	-170	-52%
Zakelijke dienstverlening	890	1.540	650	73%	3.940	5.220	1.280	32%
Openbaar bestuur	10	10	0	0%	2.280	2.280	0	0%
Onderwijs	160	300	140	88%	1.860	2.610	750	40%
Gezondheidszorg	260	640	380	146%	3.260	4.430	1.170	36%
Overige dienstverlening	320	510	190	59%	740	1.160	420	57%
Totaal	4.780	7.280	2.500	52%	29.990	37.570	7.580	25%

Ede	Vestigingen				Arbeidsplaatsen			
	2010	2022	Vershil	%	2010	2022	Vershil	%
Landbouw en Visserij	880	770	-110	-13%	2.020	1.710	-310	-15%
Industrie/delfstoffenwinning	440	640	200	45%	5.660	6.100	440	8%
Nutsbedrijven	20	30	10	50%	340	420	80	24%
Bouwnijverheid	1.100	1.750	650	59%	3.910	4.300	390	10%
Groothandel	750	860	110	15%	5.060	6.350	1.290	25%
Detailhandel/autohandel	770	1.060	290	38%	4.860	5.830	970	20%
Vervoer en opslag	170	260	90	53%	2.400	2.110	-290	-12%
Horeca	270	360	90	33%	2.190	2.800	610	28%
Informatie en communicatie	340	660	320	94%	1.230	1.950	720	59%
Financiële instellingen	110	80	-30	-27%	2.180	550	-1.630	-75%
Zakelijke dienstverlening	1.670	2.960	1.290	77%	7.080	9.610	2.530	36%
Openbaar bestuur	20	20	0	0%	1.740	2.010	270	16%
Onderwijs	300	750	450	150%	3.770	4.550	780	21%
Gezondheidszorg	620	1.470	850	137%	11.000	11.140	140	1%
Overige dienstverlening	650	1.170	520	80%	2.180	2.720	540	25%
Totaal	8.110	12.840	4.730	58%	55.620	62.120	6.500	12%

¹³ Bron: PAR-Utrecht 2022 / PWE-Gelderland 2022 / LISA 2022
43 | Innovatiemonitor Regio Foodvalley

Vestigingen en arbeidsplaatsen standaardindeling sectoren per gemeente (2010-2022)

Nijkerk	Vestigingen				Arbeitsplaatsen			
	2010	2022	Vershil	%	2010	2022	Vershil	%
Landbouw en Visserij	210	170	-40	-19%	460	380	-80	-17%
Industrie/delfstoffenwinning	170	230	60	35%	3.560	4.090	530	15%
Nutsbedrijven	10	10	0	0%	40	80	40	100%
Bouwnijverheid	370	620	250	68%	1.770	2.760	990	56%
Groothandel	400	470	70	18%	3.410	3.500	90	3%
Detailhandel/autohandel	330	450	120	36%	2.090	2.520	430	21%
Vervoer en opslag	60	110	50	83%	800	1.050	250	31%
Horeca	80	120	40	50%	630	1.130	500	79%
Informatie en communicatie	150	230	80	53%	580	840	260	45%
Financiële instellingen	40	30	-10	-25%	750	190	-560	-75%
Zakelijke dienstverlening	720	1.170	450	63%	2.800	3.320	520	19%
Openbaar bestuur	0	0	0	-	330	380	50	15%
Onderwijs	110	260	150	136%	990	1.390	400	40%
Gezondheidszorg	180	430	250	139%	1.330	2.330	1.000	75%
Overige dienstverlening	280	510	230	82%	720	960	240	33%
Totaal	3.100	4.820	1.720	55%	20.220	24.930	4.710	23%

Renswoude	Vestigingen				Arbeitsplaatsen			
	2010	2022	Vershil	%	2010	2022	Vershil	%
Landbouw en Visserij	100	90	-10	-10%	220	200	-20	-9%
Industrie/delfstoffenwinning	40	60	20	50%	340	350	10	3%
Nutsbedrijven	0	0	0	-	0	0	0	-
Bouwnijverheid	70	130	60	86%	210	330	120	57%
Groothandel	70	70	0	0%	970	1.190	220	23%
Detailhandel/autohandel	20	50	30	150%	70	170	100	143%
Vervoer en opslag	10	20	10	100%	140	110	-30	-21%
Horeca	10	20	10	100%	110	240	130	118%
Informatie en communicatie	10	30	20	200%	10	40	30	300%
Financiële instellingen	0	10	10	-	0	10	10	-
Zakelijke dienstverlening	60	140	80	133%	420	500	80	19%
Openbaar bestuur	0	0	0	-	60	60	0	0%
Onderwijs	20	30	10	50%	50	90	40	80%
Gezondheidszorg	20	60	40	200%	90	110	20	22%
Overige dienstverlening	30	60	30	100%	60	100	40	67%
Totaal	470	770	300	64%	2.740	3.490	750	27%

Vestigingen en arbeidsplaatsen standaardindeling sectoren per gemeente (2010-2022)

Rhenen	Vestigingen				Arbeidsplaatsen			
	2010	2022	Vershil	%	2010	2022	Vershil	%
Landbouw en Visserij	100	100	0	0%	310	210	-100	-32%
Industrie/delfstoffenwinning	100	130	30	30%	490	550	60	12%
Nutsbedrijven	0	10	10	-	30	30	0	0%
Bouwnijverheid	210	340	130	62%	760	770	10	1%
Groothandel	130	190	60	46%	460	550	90	20%
Detailhandel/autohandel	140	210	70	50%	720	880	160	22%
Vervoer en opslag	20	30	10	50%	110	40	-70	-64%
Horeca	40	70	30	75%	400	450	50	13%
Informatie en communicatie	50	100	50	100%	120	190	70	58%
Financiële instellingen	10	20	10	100%	20	40	20	100%
Zakelijke dienstverlening	290	550	260	90%	560	890	330	59%
Openbaar bestuur	10	0	-10	-100%	370	190	-180	-49%
Onderwijs	50	130	80	160%	230	390	160	70%
Gezondheidszorg	80	230	150	188%	800	1.080	280	35%
Overige dienstverlening	110	170	60	55%	520	590	70	13%
Totaal	1.350	2.260	910	67%	5.890	6.850	960	16%

Scherpenzeel	Vestigingen				Arbeidsplaatsen			
	2010	2022	Vershil	%	2010	2022	Vershil	%
Landbouw en Visserij	50	50	0	0%	130	150	20	15%
Industrie/delfstoffenwinning	50	50	0	0%	620	860	240	39%
Nutsbedrijven	0	10	10	-	20	60	40	200%
Bouwnijverheid	130	190	60	46%	390	400	10	3%
Groothandel	70	70	0	0%	1.280	660	-620	-48%
Detailhandel/autohandel	70	100	30	43%	280	380	100	36%
Vervoer en opslag	20	30	10	50%	220	350	130	59%
Horeca	20	30	10	50%	170	130	-40	-24%
Informatie en communicatie	20	40	20	100%	40	70	30	75%
Financiële instellingen	10	10	0	0%	60	10	-50	-83%
Zakelijke dienstverlening	140	220	80	57%	380	420	40	11%
Openbaar bestuur	10	0	-10	-100%	90	130	40	44%
Onderwijs	20	60	40	200%	130	200	70	54%
Gezondheidszorg	30	90	60	200%	240	360	120	50%
Overige dienstverlening	60	80	20	33%	110	100	-10	-9%
Totaal	690	1.010	320	46%	4.160	4.280	120	3%

Vestigingen en arbeidsplaatsen standaardindeling sectoren per gemeente (2010-2022)

Veenendaal	Vestigingen				Arbeidsplaatsen			
	2010	2022	Verschil	%	2010	2022	Verschil	%
Landbouw en Visserij	30	40	10	33%	70	90	20	29%
Industrie/delfstoffenwinning	240	290	50	21%	4.640	4.600	-40	-1%
Nutsbedrijven	10	20	10	100%	50	120	70	140%
Bouwnijverheid	430	680	250	58%	1.890	2.000	110	6%
Groothandel	570	600	30	5%	4.400	4.390	-10	0%
Detailhandel/autohandel	580	800	220	38%	3.480	3.730	250	7%
Vervoer en opslag	90	160	70	78%	1.260	1.250	-10	-1%
Horeca	130	170	40	31%	910	1.420	510	56%
Informatie en communicatie	250	460	210	84%	1.860	2.730	870	47%
Financiële instellingen	50	60	10	20%	220	240	20	9%
Zakelijke dienstverlening	990	1.680	690	70%	4.250	4.740	490	12%
Openbaar bestuur	10	0	-10	-100%	650	750	100	15%
Onderwijs	170	410	240	141%	1.840	2.050	210	11%
Gezondheidszorg	330	930	600	182%	2.820	3.770	950	34%
Overige dienstverlening	350	650	300	86%	950	1.480	530	56%
Totaal	4.220	6.940	2.720	64%	29.280	33.370	4.090	14%

Wageningen	Vestigingen				Arbeidsplaatsen			
	2010	2022	Verschil	%	2010	2022	Verschil	%
Landbouw en Visserij	50	60	10	20%	150	130	-20	-13%
Industrie/delfstoffenwinning	80	120	40	50%	530	540	10	2%
Nutsbedrijven	0	0	0	-	10	30	20	200%
Bouwnijverheid	130	210	80	62%	520	370	-150	-29%
Groothandel	120	120	0	0%	490	560	70	14%
Detailhandel/autohandel	240	280	40	17%	1.460	1.730	270	18%
Vervoer en opslag	20	50	30	150%	370	250	-120	-32%
Horeca	90	130	40	44%	640	1.030	390	61%
Informatie en communicatie	160	240	80	50%	610	670	60	10%
Financiële instellingen	20	20	0	0%	760	700	-60	-8%
Zakelijke dienstverlening	640	1.190	550	86%	3.880	5.510	1.630	42%
Openbaar bestuur	10	10	0	0%	370	490	120	32%
Onderwijs	170	330	160	94%	5.270	7.630	2.360	45%
Gezondheidszorg	220	420	200	91%	2.380	2.810	430	18%
Overige dienstverlening	240	370	130	54%	690	660	-30	-4%
Totaal	2.190	3.540	1.350	62%	18.100	23.100	5.000	28%

Vestigingen en arbeidsplaatsen aandachtssectoren per gemeente (2010-2022)

Barneveld	Vestigingen				Arbeitsplaatsen			
	2010	2022	Verschil	%	2010	2022	Verschil	%
Bouwnijverheid	730	1.330	600	82%	2.290	3.550	1.260	55%
Creatieve industrie	230	490	260	113%	730	850	120	16%
Energie en Milieutechniek	160	280	120	75%	1.150	2.060	910	79%
Food-industrie	30	50	20	67%	600	1.640	1.040	173%
Food-groothandel	80	80	0	0%	600	820	220	37%
Food-dienstverlening	0	0	0	-	0	0	0	-
ICT	120	200	80	67%	850	1.200	350	41%
Metaalindustrie	100	140	40	40%	540	850	310	57%
Overige industrie	160	240	80	50%	1.730	1.990	260	15%
Transport en logistiek	140	150	10	7%	1.610	1.330	-280	-17%
Overige sectoren	3.030	4.320	1.290	43%	19.890	23.280	3.390	17%
Totaal	4.780	7.280	2.500	52%	29.990	37.570	7.580	25%

Ede	Vestigingen				Arbeitsplaatsen			
	2010	2022	Verschil	%	2010	2022	Verschil	%
Bouwnijverheid	1.100	1.750	650	59%	3.910	4.300	390	10%
Creatieve industrie	460	1.110	650	141%	1.610	2.560	950	59%
Energie en Milieutechniek	340	490	150	44%	2.150	2.750	600	28%
Food-industrie	50	60	10	20%	1.010	1.230	220	22%
Food-groothandel	100	120	20	20%	810	1.050	240	30%
Food-dienstverlening	10	20	10	100%	360	470	110	31%
ICT	250	460	210	84%	920	1.460	540	59%
Metaalindustrie	90	140	50	56%	680	1.020	340	50%
Overige industrie	240	320	80	33%	3.140	2.710	-430	-14%
Transport en logistiek	150	220	70	47%	1.230	1.500	270	22%
Overige sectoren	5.320	8.150	2.830	53%	39.800	43.070	3.270	8%
Totaal	8.110	12.840	4.730	58%	55.620	62.120	6.500	12%

Nijkerk	Vestigingen				Arbeitsplaatsen			
	2010	2022	Verschil	%	2010	2022	Verschil	%
Bouwnijverheid	370	620	250	68%	1.770	2.760	990	56%
Creatieve industrie	200	420	220	110%	890	580	-310	-35%
Energie en Milieutechniek	120	180	60	50%	860	1.060	200	23%
Food-industrie	30	30	0	0%	1.880	2.160	280	15%
Food-groothandel	60	70	10	17%	740	940	200	27%
Food-dienstverlening	0	0	0	-	0	0	0	-
ICT	120	170	50	42%	490	690	200	41%
Metaalindustrie	30	30	0	0%	210	430	220	105%
Overige industrie	90	120	30	33%	1.010	1.040	30	3%
Transport en logistiek	50	90	40	80%	590	1.010	420	71%
Overige sectoren	2.030	3.090	1.060	52%	11.780	14.260	2.480	21%
Totaal	3.100	4.820	1.720	55%	20.220	24.930	4.710	23%

Vestigingen en arbeidsplaatsen aandachtssectoren per gemeente (2010-2022)

Vestigingen

Arbeitsplaatsen

Renswoude	2010	2022	Verschil	%	2010	2022	Verschil	%
Bouwnijverheid	70	130	60	86%	210	330	120	57%
Creatieve industrie	10	40	30	300%	20	50	30	150%
Energie en Milieutechniek	20	30	10	50%	80	90	10	13%
Food-industrie	10	0	-10	-100%	20	10	-10	-50%
Food-groothandel	10	10	0	0%	790	970	180	23%
Food-dienstverlening	0	0	0	-	0	0	0	-
ICT	10	20	10	100%	10	30	20	200%
Metaalindustrie	20	20	0	0%	180	190	10	6%
Overige industrie	20	30	10	50%	90	110	20	22%
Transport en logistiek	10	20	10	100%	140	110	-30	-21%
Overige sectoren	290	470	180	62%	1.200	1.600	400	33%
Totaal	470	770	300	64%	2.740	3.490	750	27%

Rhenen	2010	2022	Verschil	%	2010	2022	Verschil	%
Bouwnijverheid	210	340	130	62%	760	770	10	1%
Creatieve industrie	70	180	110	157%	110	240	130	118%
Energie en Milieutechniek	50	90	40	80%	180	220	40	22%
Food-industrie	10	20	10	100%	70	100	30	43%
Food-groothandel	10	10	0	0%	30	20	-10	-33%
Food-dienstverlening	0	0	0	-	0	0	0	-
ICT	40	70	30	75%	100	110	10	10%
Metaalindustrie	30	30	0	0%	170	250	80	47%
Overige industrie	50	60	10	20%	200	160	-40	-20%
Transport en logistiek	20	20	0	0%	60	30	-30	-50%
Overige sectoren	860	1.440	580	67%	4.210	4.950	740	18%
Totaal	1.350	2.260	910	67%	5.890	6.850	960	16%

Scherpenzeel	2010	2022	Verschil	%	2010	2022	Verschil	%
Bouwnijverheid	130	190	60	46%	390	400	10	3%
Creatieve industrie	30	70	40	133%	40	110	70	175%
Energie en Milieutechniek	30	30	0	0%	80	100	20	25%
Food-industrie	0	10	10	-	50	50	0	0%
Food-groothandel	10	10	0	0%	740	410	-330	-45%
Food-dienstverlening	0	0	0	-	0	10	10	-
ICT	10	30	20	200%	30	60	30	100%
Metaalindustrie	10	10	0	0%	110	90	-20	-18%
Overige industrie	30	30	0	0%	440	720	280	64%
Transport en logistiek	20	30	10	50%	150	340	190	127%
Overige sectoren	420	600	180	43%	2.130	1.990	-140	-7%
Totaal	690	1.010	320	46%	4.160	4.280	120	3%

Vestigingen en arbeidsplaatsen aandachtssectoren per gemeente (2010-2022)

Veenendaal	Vestigingen				Arbeidsplaatsen			
	2010	2022	Vershil	%	2010	2022	Vershil	%
Bouwnijverheid	430	680	250	58%	1.890	2.000	110	6%
Creatieve industrie	270	600	330	122%	620	1.000	380	61%
Energie en Milieutechniek	170	260	90	53%	1.240	1.690	450	36%
Food-industrie	20	30	10	50%	330	830	500	152%
Food-groothandel	50	60	10	20%	760	750	-10	-1%
Food-dienstverlening	0	10	10	-	0	20	20	-
ICT	200	350	150	75%	1.770	2.340	570	32%
Metaalindustrie	70	70	0	0%	1.400	1.370	-30	-2%
Overige industrie	130	150	20	15%	2.270	1.780	-490	-22%
Transport en logistiek	80	140	60	75%	910	1.150	240	26%
Overige sectoren	2.800	4.590	1790	64%	18.090	20.440	2.350	13%
Totaal	4.220	6.940	2.720	64%	29.280	33.370	4.090	14%

Wageningen	Vestigingen				Arbeidsplaatsen			
	2010	2022	Vershil	%	2010	2022	Vershil	%
Bouwnijverheid	130	210	80	62%	520	370	-150	-29%
Creatieve industrie	210	410	200	95%	430	660	230	53%
Energie en Milieutechniek	130	210	80	62%	890	1.280	390	44%
Food-industrie	10	30	20	200%	220	260	40	18%
Food-groothandel	30	40	10	33%	170	290	120	71%
Food-dienstverlening	50	70	20	40%	1.400	2.300	900	64%
ICT	120	170	50	42%	530	500	-30	-6%
Metaalindustrie	10	10	0	0%	110	100	-10	-9%
Overige industrie	50	60	10	20%	180	150	-30	-17%
Transport en logistiek	10	40	30	300%	110	170	60	55%
Overige sectoren	1.440	2.290	850	59%	13.540	17.020	3.480	26%
Totaal	2.190	3.540	1.350	62%	18.100	23.100	5.000	28%

BIJLAGE 3 STEEKPROEF

Steekproefopzet

Een van de doelen van de Kwantitatieve Innovatiemonitor is om een goed beeld te krijgen van de manier waarop bedrijven in de aandachtssectoren van Regio Foodvalley aan innovaties werken. In de acht aandachtssectoren zijn in totaal 14.470 bedrijven gevestigd. De onderstaande tabel geeft een overzicht van de verdeling van deze bedrijven over de verschillende aandachtssectoren en gemeenten binnen Regio Foodvalley. Vanwege de omvang van de populatie is het niet haalbaar om de innovatieactiviteiten van alle bedrijven in de aandachtssectoren te onderzoeken. Daarom is gekozen voor een steekproef, waarbij een selectie van het totaal aantal bedrijven in de aandachtssectoren wordt onderzocht.

	Bouw	Crea	EMT	Food	ICT	Metaal	Ov Ind	T & L	Totaal
Barneveld	1.330	490	280	130	200	140	240	150	2.960
Ede	1.750	1.110	490	200	460	140	320	220	4.690
Nijkerk	620	420	180	100	170	30	120	90	1.730
Renswoude	130	40	30	10	20	20	30	20	300
Rhemen	340	180	90	30	70	30	60	20	820
Scherpenzeel	190	70	30	20	30	10	30	30	410
Veenendaal	680	600	260	100	350	70	150	140	2.350
Wageningen	210	410	210	140	170	10	60	40	1.250
Totaal	5.250	3.300	1.570	730	1.470	450	990	710	14.470

Bron: PAR-Utrecht/PWE-Gelderland 2022

Voor de steekproef is het van belang dat deze voldoende omvang heeft om een betrouwbaar beeld op te halen. Een belangrijke kanttekening hierbij is dat de opgehaalde resultaten een illustratief beeld geven van de bedrijven in de aandachtssectoren, maar niet gegeneraliseerd kunnen worden naar de hele populatie. Dit betekent dat we alleen conclusies kunnen trekken die gelden voor de geselecteerde bedrijven die hebben deelgenomen aan het onderzoek.

Uit de totale groep van 14.470 vestigingen in de aandachtssectoren zijn vervolgens de bedrijven geselecteerd die minimaal vijf werknemers in dienst hebben. Deze selectie leidde tot een steekproef van 1.559 bedrijven binnen de aandachtssectoren. De selectie van deze bedrijven is uitgevoerd met behulp van de Provinciale Werkgelegenheid Enquête (PWE) en het Provinciaal ArbeidsplaatsenRegister (PAR).

	Bouw	Crea	EMT	Food	ICT	Metaal	Ov Ind	T & L	Totaal
Barneveld	100	21	41	44	24	33	64	29	356
Ede	110	33	70	48	49	44	65	41	460
Nijkerk	53	9	41	42	21	9	41	21	237
Renswoude	14	1	4	3	0	7	6	4	39
Rhemen	26	3	6	6	3	8	4	1	57
Scherpenzeel	10	3	2	5	2	4	8	4	38
Veenendaal	46	19	45	28	51	30	25	24	268
Wageningen	12	9	32	24	17	5	2	3	104
Totaal	371	98	241	200	167	140	215	127	1.559

Bron: PAR-Utrecht/PWE-Gelderland 2022

Respondenten

Om voldoende respondenten te behalen voor de steekproef, zijn verschillende acties uitgevoerd. Allereerst ontvingen de bedrijven in de steekproef eind november 2023 een brief per post met een link naar de digitale enquête. Dit leidde tot de eerste 73 respondenten. Begin januari 2024 werd een herinneringsbrief verstuurd, waarbij bedrijven ook de mogelijkheid kregen om de vragen schriftelijk in te vullen en per post terug te sturen. Deze herinneringsbrief leverde 80 extra respondenten op, waarvan 25 respondenten de enquête op papier hadden ingevuld en teruggestuurd. De bedrijven die niet op de brief reageerden, zijn nagebeld door een studententeam van vijf studenten van de Christelijke Hogeschool Ede. Door ook e-mails na te sturen en oproepen te plaatsen in nieuwsbrieven van de lokale ondernemersverenigingen, is uiteindelijk een totaal van 300 respondenten behaald. De enquête is op 14 februari 2024 gesloten.

	Bouw	Crea	EMT	Food	ICT	Metaal	Ov Ind	T & L	Totaal
Barneveld	10	4	7	3	6	7	25	1	63
Ede	16	4	12	14	7	5	15	6	79
Nijkerk	5	1	9	7	1	2	8	11	44
Renswoude	3	1	3	0	0	2	2	4	15
Rhenen	4	0	1	1	1	1	1	0	9
Scherpenzeel	4	1	1	1	0	1	2	1	11
Veenendaal	10	3	9	6	14	8	3	4	57
Wageningen	2	2	9	3	3	2	0	1	22
Totaal	54	16	51	35	32	28	56	28	300

BIJLAGE 4 VRAGENLIJST ENQUÊTE

Enquête Innovatiemonitor Regio Foodvalley

Naam bedrijf:

Vestigingsnummer:

Welkom bij dit onderzoek,

Deze enquête is onderdeel van de Kwantitatieve Innovatiemonitor Regio Foodvalley. Het doel van dit onderzoek is om het innovatievermogen van Regio Foodvalley in kaart te brengen en het bedrijfsleven in de regio te ondersteunen. Het invullen van de vragenlijst zorgt voor een betrouwbaar beeld van de huidige stand van innovatie in de regio.

We willen graag uw informatie over de volgende onderwerpen:

1. Ondernemersvertrouwen
2. Innovatie
3. Samenwerking
4. Export

Het duurt slechts 4 minuten om deze enquête in te vullen. De gegevens zullen vertrouwelijk worden behandeld en alleen voor dit onderzoek worden gebruikt. Hartelijk dank voor uw medewerking.

1. Ondernemersvertrouwen

Het is belangrijk om te weten wat ondernemers zelf van de toekomst verwachten. Wat zijn uw verwachtingen voor het komende jaar? Het gaat om uw inschatting op dit moment.

Ik verwacht dat de verkopen van mijn organisatie het komende jaar zullen:

Afnemen	Gelijk blijven	Toenemen	N.v.t.
☐	☐	☐	☐

De orderpositie van mijn organisatie voor het komende jaar is:

Slecht	Voldoende	Goed	N.v.t.
☐	☐	☐	☐

Ik verwacht dat het personeelsbestand het komende jaar zal:

Afnemen	Gelijk blijven	Toenemen	N.v.t.
☐	☐	☐	☐

2. Innovatie

Onder innovatie verstaan we in deze enquête: 'een vernieuwing die leidt tot verbetering', ofwel een verandering die resulteert in meer toegevoegde waarde van uw organisatie of de maatschappij. We maken een onderscheid in verschillende soorten innovatie:

1. **Productinnovatie:** Een introductie van een nieuw of sterk verbeterd product (goed of dienst)
2. **Procesinnovatie:** Een vernieuwing of sterke verbetering van het productieproces, de distributie of van activiteiten die de productie ondersteunen
3. **Organisatie innovatie:** Een vernieuwing of sterke verbetering van de organisatie van uw bedrijf (management, besluitvorming, kwaliteitsbeheer, opleiding medewerkers)
4. **Externe innovatie:** Nieuwe vormen van samenwerking met andere partijen
5. **Marktinnovatie:** Nieuwe of sterke verbetering van marketing via productontwerp, -verpakking, -promotie of prijsstelling

Zijn er in uw organisatie de afgelopen twee jaar een of meerdere innovaties geweest onder de definitie van:

Product	Proces	Organisatie	Extern	Markt
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Anders namelijk:

Nee, geen innovatie

Zijn er in de afgelopen twee jaar innovatieactiviteiten geweest die niet hebben geleid tot een innovatie omdat de activiteiten:

Nog lopen	Zijn gestopt	N.v.t.
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Heeft u bij de innovatieactiviteiten gebruik gemaakt van subsidies, fiscale voordelen, e.d.?

Ja	Nee	N.v.t.
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Zo ja, welke?

De volgende onderdelen zijn **succesfactoren** in mijn innovatieproces:

Kennis	Arbeid & talent	Technologie	Kapitaal
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Grondstoffen & materialen	Locaties & gebouwen
<input type="text"/>	<input type="text"/>

Anders namelijk:

Nee, geen succesfactoren

Ik ervaar op de volgende onderdelen **knelpunten** in mijn innovatieproces:

Kennis	Arbeid & talent	Technologie	Kapitaal
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Grondstoffen & materialen	Locaties & gebouwen
<input type="text"/>	<input type="text"/>

Anders namelijk:

Nee, geen knelpunten

3. Samenwerking

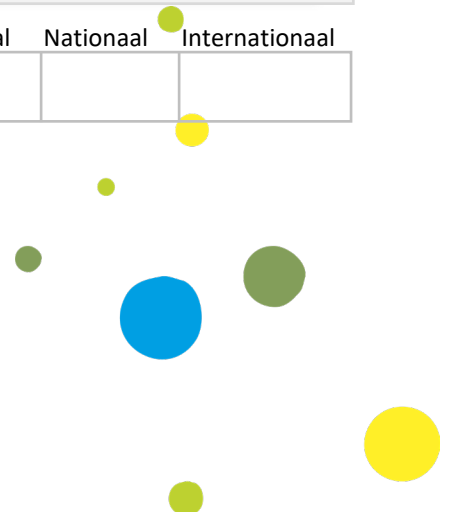
Innovaties komen vaak voort uit samenwerking met andere bedrijven of organisaties. Soms in dezelfde branche, soms in een andere branche. Ook kan bij innovatie zijn samengewerkt met een kennisorganisatie of een advies- of onderzoeksbureau.

Werkt uw organisatie bij innovatie samen met andere organisaties **binnen** dezelfde branche of sector?

Lokaal	Regionaal	Nationaal	Internationaal
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Ja:

Nee, n.v.t.

Werkt uw organisatie bij innovatie samen met andere organisaties **buiten** dezelfde branche of sector?

Lokaal Regionaal Nationaal Internationaal

Ja:

☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Nee, n.v.t.

☐

Werkt uw organisatie bij innovatie samen met een mbo, hbo of universiteit?

Nooit Af en toe Soms Regelmatig Vaak

☐	☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Zo ja, met welke onderwijsinstellingen werkt u samen?

<input type="text"/>

Werkt uw organisatie bij innovatie samen met een onderzoeks- of adviesbureau?

Nooit Af en toe Soms Regelmatig Vaak

☐	☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Zo ja, met welke onderzoeks- of adviesbureaus werkt u samen?

<input type="text"/>

4. Export

Regio Foodvalley is in de hele wereld bekend. Het is interessant om te kijken in hoeverre aandacht voor innovatie samenhangt met export.

Welk percentage uit uw omzet komt uit export?

Geen 0-20% 20-40% 40-60% 60-80% 80-100%

☐	☐	☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

In geval van export, naar welke land(en) exporteert uw organisatie?

<input type="text"/>

5. Tot slot

Wilt u op de hoogte blijven van de uitkomsten van het onderzoek?

Ja Nee

☐	☐
--------------------------	--------------------------

Naam contactpersoon:

<input type="text"/>

E-mail contactpersoon:

<input type="text"/>

Mocht u nog vragen en/of opmerkingen hebben naar aanleiding van deze enquête dan kunt u deze hier achterlaten:

<input type="text"/>

COLOFON

Opdrachtgever namens Regio Foodvalley:

Nanneke Joosen, Programmamanager
Economie

Regio Foodvalley
Raadhuisstraat 117
6711 DS Ede
Telefoon: 0318 680 667

Auteurs Christelijke Hogeschool Ede:

Lectoraat Dienstbaar Organiseren

Henk Kievit, Lector Dienstbaar Organiseren
hkievit@che.nl

Sanne van der Hoef, Onderzoeker
svdhoef@che.nl

Noen Lambers-Jukema, Onderzoeker
njlammers@che.nl

Christelijke Hogeschool Ede
Oude Kerkweg 100
6717 JS Ede
Telefoon: 0318 696 300

Datum:

4 juni 2024

Regio Foodvalley

Postadres: Postbus 9022
6710 HK Ede
Telefoon: 0318 - 680 667
Website: www.regiofoodvalley.nl